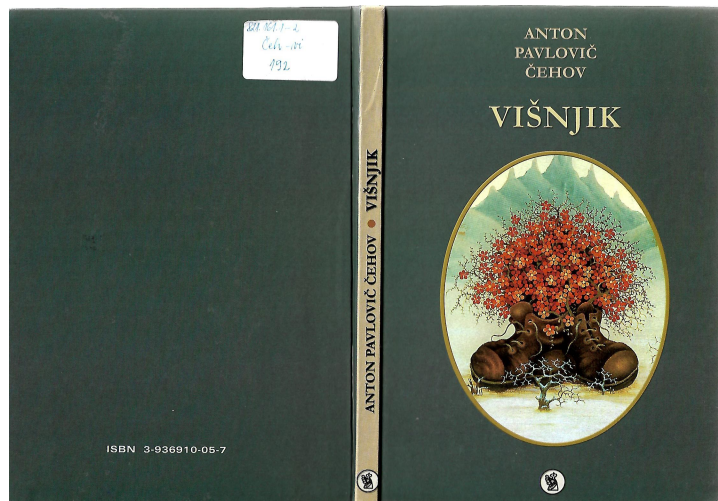

A. P. ČEHOV

Biblioteka
DRAME

Glavni urednik
Šimo EŠIĆ
Tehnički urednici i DTP
Jilduza i Selmir PAJAZETović

Reprodukcija na naslovnoj strani
Franjo KLOPOTAN

Znak izdavača
Nesim TAHIROVIĆ
ISBN 8-936910-05-7
Izdavač:
"BOSANSKA RIJEČ" Tuzla
75000 Tuzla- Miroslava Krlež 11,
Tel/Fax: 00 387/35/ 251 509, 250 257
e-mail: bosanskarijec@bih.net.ba,
www.bosanska-rijec.com
Štampano u BIH - Drugo izdanje kod ovog izdavača,
2015. - Tiraž: 1000
© Bosanska riječ - Das bosnische Wort e. K.

VIŠNJIK
Drama u četiri čina

BOSANSKA
RIJEČ
TUZLA, 2015.

LICA

RANJEVSKA, Ljubav Andrejevná, posjednica
ANJA, njena kći; 17 godina
VARJA, njena posvojkinja; 24 godine
GAJEV, LEONID ANDREJEVIČ, brat Ranjevske
LOPAHIN, JERMOLAJ ALEKSEJEVIČ, trgovac
TROFIMOV, PETAR SERGEJEVIČ, student
SIMEONOV-PIŠČIK, BORIS BORISOVIČ, posjednik
ŠARLOTA IVANOVNA, guvernantá
EPIHODOV, SEMJON PANTELEJEVIČ, poslovođa
DUNJAŠA, sobarica
FIRS, lakej, starac od 87 godina
JAŠA, mladi lakej
JEDAN PROLAZNIK
ŠEF STANICE
POŠTANSKI ČINOVNIK
GOSTI, POSLUGA

Radnja se događa na imanju Lj. A. Ranjevske.

PRVI ČIN

*Soba koja se i sad još zove dj ej ća. Jedna vrata vode u
Anjinu sobu. Sviće, skoro će se roditi sunce.
Već je maj, ali je u vrtu hladno, jutarnji mraz.
Prozori u sobi su zatvoreni.*

Ulaze: Dunjaša sa svijecom i Lopahin s knjigom u ruci.

Lopahin.: Došao je voz, hvala bogu. Koliko je sati?

Dunjaša: Skoro će dva. *(Gasi svijeću)* Već je svanulo.

Lopahin: Koliko je zakasnio voz? Najmanje dva sata.
(Zijeva i proteže se.) A i ja sam krasan, baš sam ispao budala!
Namjerno sam došao ovamo da ih dočekam na stanici i
eto — uspavao sam se... Zaspao sam sjedeći. Baš mi je
krivo... Što me ti nisi probudila?

Dunjaša: Mislila sam da ste otišli. *(Osluškuje)* Čini mi se
da dolaze.

Lopahin (osluškuje): Ne... Dok podignu prtljag, dok ovo,
dok ono... *(Pauza)* Ljubav Andrejevna je proživjela u
inostranstvu pet godina, ne znam kakva je sad... Ona je
dobra duša. Pristupačna, jednostavna. Sjećam se kad sam
bio dječak od svojih petnaest godina, moj pokojni otac - on
je onda držao bakalnicu u selu - udario me po licu pesnicom
da mi je krv pošla na nos... Mi smo onda

zajedno došli nekim poslom ovamo, a on je bio podnapit. Ljubav Andrejevna, sjećam se kao danas, još sasvim mlada, tako mršava, odvede me umivaoniku, evo u ovoj istoj, dječjoj sobi. „Ne plači - veli - seljačiću, proći će...” (*Pauza*) Seljačić... Otac mi je, istina, bio seljak, a ja sam, eto, u bijelom prsluku, u žutim cipelama. Našla se svinja u čem nije bila... Samo što sam bogat, imam puno para, ali ako čovjek dobro pogleda i promisli, onda sam pravi gejak... (*Prelistava knjigu.*) Eto, čitao sam ovu knjigu, a ništa nisam razumio. Čitao sam i zaspao.

Pauza.

Dunjaša: I psi cijele noći nisu spavali, osjećaju da im gazde dolaze.

Lopahin.: Što si ti, Dunjaša, tako...

Dunjaša: Drhte mi ruke. Pašću u nesvijest.

Lopahin: Mnogo si se profinila, Dunjaša. I oblačiš se kao gospođica i praviš frizuru. Ne valja tako. Treba da znaš šta si i ko si.

Ulazi Epihodov s buketom; on je u varoškom odijelu i sjajno ulaštenim čizmama koje jako škripe; buket mu ispada iz ruke.

Epihodov (diže buket): Evo, poslao je baštovan, kaže da se metne u trpezariju. (*Daje Dunjaši buket.*)

Lopahin: A meni donesi kvasa.

Dunjaša: Hoću. (*Iziđe.*)

Epihodov: Sada je mraz, tri stepena ispod nule, a višnje su se rascvjetale. Ne odobravam ja ovu našu klimu. (*Uzdiše*) Ne odobravam. Naša klima ne može da čini dobro, baš ne može. Eto, Jermolaju Aleksejeviču, dozvolite da vam uzgred napomenem, kupio sam prekjuče čizme, a one, ako ćete mi vjerovati, škripe tako da se ne može podnijeti. Čime da ih namažem?

Lopahin: Ostavi me na miru. Dosadio si mi.

Epihodov: Svakog dana mi se dešava neki maler. Ali ja ne ropćem, navikao sam se, čak se i smiješim. (*Ulazi Dunjaša i pruža Lopahinu kvas*) Idem ja. (*Pođe i preturi stolicu.*) Eto... (*Kao da trijumfuje.*) Eto vidite, izvinite za izraz, kakva okolnost između ostalog... To je prosto nevjerovatno! (*Izlazi.*)

Dunjaša,: A mene je, Jermolaju Aleksejeviču, moram priznati, Epihodov zaprosio.

Lopahin: Šta kažeš!

Dunjaša: Ne znam šta ću... On je miran čovjek, samo neki put, kad počne da govori, ništa ga ne možeš razumjeti. I lijepo i dirljivo, samo nerazumljivo. Rekla bih da mi se sviđa. On me ludo voli. A malerozan je čovek, nema dana da mu se nešto ne desi. Zato ga kod nas diraju: dvadeset dva malera...

Lopahin (osluškuje): Eto, izgleda, dolaze...

Dunjaša: Dolaze! Ama šta je meni... sva sam se ohladila...

Lopahin: Dolaze, zaista. Hajdemo im u susret. Hoće li me ona poznati? Pet godina se nismo vidjeli.

Dunjaša (uzbuđeno): Sad ću pasti... Ah, sad ću pasti!

Čuje se kako se kući približuju dvoje kočije. Lopahin i Dunjaša brzo izlaze. Pozornica je prazna.

Iz susjednih soba čuje se graja. Preko pozornice, poštapaajući, se tankim štapićem, žurno prelazi Firs koji je išao da dočeka Ljubav Andrejevnu; on je u starinskoj livreji i s visokim šeširom; nešto govori sam za sebe, ali se ne može razabrati nijedna reč.

Graja iza pozornice je sve veća. Jedan glas: „Izvolite ovuda...” Ljubav Andrejevna, Anja i Šarlota Ivanovna sa psetancetom na lancu, obučene za put, Varja u kaputu i s maramom preko glave, Gajev, Simeonov-Pišćik, Lopahin i Dunjaša s bošćom i kišobranom, possluga s prtljagom - svi prolaze kroz sobu.

Anja: Hajdemo ovuda. Sjećaš li se, mama, koja je ovo soba?

Ljubav Andrejevna (radosno, kroz suze): Dječja soba.

Varja: Ala je hladno, smrzle su mi se ruke. *(Ljubavi Andrejevnoj)* Vaše sobe, bijela i ljubičasta, ostale su onakve kakve su bile, mamice.

Ljubav Andrejevna: Dječja soba, mila moja, divna soba... Ja sam tu spavala kad sam bila dijete... *(Plače)* I sada sam kao dijete... *(Ljubi brata, Varju, zatim opet brata.)* A Varja je uvijek ista, liči na kaluđericu. I Dunjašu sam poznala... *(Ljubi Dunjašu)*

Gajev: Voz je zakasnio dva sata. Šta velite na to? I to mi je neki red!

Šarlota (Piščiku): Moje pseto jede i lješnike.

Pišćik (zaćuđeno): Ta šta kažete!

Svi izlaze, osim Anje i Dunjaše.

Dunjaša: Načekali smo se... *(Skida s Anje kaput i šešir.)*

Anja: Na putu nisam spavala četiri noći... i sad sam se jako nazimila.

Dunjaša: Otputovali ste o velikom postu, bio je još snijeg, mraz, a sada? Draga moja! *(Smije se i ljubi je.)* Nisam vas se mogla načekati, radosti moja, srećo moja... Nešto ću vam odmah reći, ni trenutka ne mogu čekati...

Anja (ravnodušno): Opet nešto...

Dunjaša: Poslovođa Epihodov zaprosio me je poslije Uskrsa...

Anja: Ti sve jedno te jedno... *(Dotjerujući kosu.)* Izgubila sam sve ukosnice...

Ona je jako umorna, čak se i zanosila kad ide.

Dunjaša: Ne znam sama šta da mislim. On me voli, toliko me voli!

Anja (gleda u vrata od svoje sobe, nježno): Moja soba, moji prozori, kao da nisam nikud išla. Ja sam kod kuće! Sutra ću izjutra ustati, otrčaću u vrt... O, da mi je da zaspim! Cijelog puta nisam spavala, stalno sam bila uznemirena.

Dunjaša: Prekjuče je došao Petar Sergejevič.

Anja (radosno): Peća!

Dunjaša: Spava u parnom kupatilu, tamo i stanuje. Bojim se, veli, da bih u kući smetao. *(Gleda na svoj džepni sat.)* Trebalo bi ga probuditi, ali Varvara Mihailovna ne da. Nemoj ga, veli, buditi!

Ulazi Varja; o pojasu joj vise ključevi.

Varja: Dunjaša, brže kafu... Mama traži kafu.

Dunjaša: Odmah. *(Izlazi.)*

Varja: Eto, stigli ste, hvala bogu. Opet si kod kuće.

(Mazeći se.) Došla moja dušica! Došla moja ljepotica!

Anja: Ala sam se namučila!

Varja: Mogu misliti!

Anja: Pošla sam Velike nedjelje, još je bilo hladno.

Šarlota cijelog puta priča, pravi madioničarske trikove. Što si mi naturila tu Šarlotu...

Varja: Pa ne možeš sama putovati, dušo moja! Tek ti je sedamnaest godina!

Anja: Dolazimo u Pariz, a tamo zima, snijeg. Francuski govorim očajno. Mama stanuje na četvrtom spratu, dolazim k njoj, kod nje nekakvi Francuzi, dame, stari protestantski sveštenik s knjigom, puno dima, neprijatno. Odjednom mi bi žao mame, strašno žao, stegoh njenu glavu na grudi, stegoh rukama i ne mogu da pustim. Mama se poslije mazila, plakala...

Varja (kroz suze): Ne govori, ne govori...

Anja: Svoju vilu kod Mantona je već bila prodala, ništa joj nije ostalo, baš ništa. A i meni nije ostalo ni pare, jedva smo se vratili. A mama ništa ne razumije! Sjedismo na stanici da ručamo, a ona poručuje najskuplja jela i kelnerima daje po rublju bakšiša. I Šarlota tako isto. Jaša takođe traži za sebe porciju, prosto strašno. Mama ima lakeja Jašu, doveli smo ga ovamo...

Varja: Vidjela sam tu hulju.

Anja: A šta ima kod vas? Jeste li platili interes?

Varja: Kako bismo platili!

Anja: Bože moj, bože moj!

Varja: U avgustu će nam prodati imanje...

Anja: Bože moj...

Lopahin (proviri na vrata i muče): Muu... *(Izlazi.)*

Varja (kroz suze): Ovako bih ga... *(Prijeti mu pesnicom)*

Anja (grli Varju, tiho): Varja, je li te zaprosio? *(Varja vrti glavom u znak odricanja.)* Ali on te voli... Što se ne objasnite, šta čekate?

Varja: Ja mislim da od toga neće biti ništa. On ima mnogo posla, nije mu do mene... On i ne obraća pažnju na mene, neka ide s milim bogom, teško mi je i da ga gledam... Svi govore o našoj svadbi, svi mi čestitaju, a u stvari - nema ništa, sve je kao neki san... *(Drugim tonom.)* Ovaj tvoj broš liči na pravu pčelu.

Anja (tužno): To mi je mama kupila. *(Odlazi u svoju sobu, govori veselo, kao dijete.)* A u Parizu sam letjela balonom!

Varja: Došla moja dušica! Došla moja ljepotica! *(Dunjaša se već vratila s priborom za kuvanje kafe i već je kuva. Varja stoji pred vratima.)* Cio dan, dušo moja, poslujem po kući i stalno sanjam. Da te udamo za bogatog čovjeka, i ja bih bila mirnija, otišla bih u manastir, zatim u Kijev... pa u Moskvu i tako bih samo išla po svetim mjestima... Stalno bih samo išla. Pobožnost, ljepota!...

Anja: Ptičice pjevaju u vrtu. Koliko je sati?

Varja: Prošlo je već, sigurno, dva. Vrijeme je da legneš, dušo moja. *(Ulazeći u Anjinu sobu.)* Pobožnost, ljepota!

Ulazi Jaša s pledom i putničkom torbom.

Jaša (prelazi preko pozornice, delikatno): Smije li se ovuda proći?

Dunjaša: Ne može čovjek da vas pozna, Jašo. Kako ste se promijenili u inostranstvu.

Jaša: Hm... A ko ste vi?

Dunjaša: Kad ste pošli odavde, bila sam ovolicna... *(Pokazuje rukom visinu)* Dunjaša, kći Fjodora Kozojedova. Vi se i ne sjećate!

Joša: Hm... Pilenca! *(Osvrne se lijevo-desno i zagrlji je; ona cikne i ispusti tacnu, Jaša naglo izlazi.)*

Varja (na vratima, nezadovoljnim glasom): Šta je to ovdje?

Dunjaša. (kroz suze): Razbila sam tacnu...

Varja: To je dobar znak.

Anja (izlazi iz svoje sobe): Trebalo bi mami reći: Peća je ovdje...

Varja: Kazala sam da ga ne bude.

Anja (zamišljeno): Prije šest godina umro je otac, mjesec dana docnije udavio se u rijeci brat Griša, lijep sedmogodišnji dječak. Mama nije mogla sve to izdržati, pobjegla je; pobjegla je glavom bez obzira... *(Trgne se.)* Ah, kako je ja razumijem, kad bi samo znala! *(Pauza.)* A Peća Trofimov je bio Grišin učitelj, sad je može podsjetiti...

Ulazi Firs; sad je u običnom kaputu i, bijelom prsluku.

Firs (prilazi priboru za kafu, zabrinuto): Gospoda će ovdje piti kafu... *(Oblači. bijele rukavice)* Je li gotova kafa?

(Strogo, Dunjaši.) Čuješ! A gdje je pavlaka?

Dunjaša: Ah, bože moj... *(Brzo izlazi.)*

Firs (posluje oko pribora za kafu): Uh, ti, brbljiva... *(Mrmlja za sebe.)* Došli su iz Pariza. I gospodin je u svoje vrijeme odlazio u Pariz... svojim kolima... *(Smije se.)*

Varja: Firse, šta pričaš?

Firs: Šta želite? *(Radosno.)* Došla moja gospođa! Dočekao sam je! Sad ne marim i da umrem... *(Plače od radosti)*

Ulaze Ljubav Andrejevna, Gajev i Simeonov Piščik; Simeonov-Pišćik je u dugačkom kaputu od tanka sukna i šalvarama. Gajev, ulazeći, rukama i tijelom pravi pokrete kao da igra bilijara.

Ljubav Andrejevna: Kako ono bješe? Čekaj da se sjetim. Žutu u ćošak! Duble u sredinu!

Gajev: Siječem u ćošak! Nekada smo ti i ja, sestro, spavali u ovoj sobi, a sad mi je pedeset i jedna godina, ma kako da je to čudnovato...

Lopahin: Da, prolazi vrijeme.

Gajev: Šta?

Lopahin: Vrijeme, velim, prolazi.

Gajev: Ovdje miriše na pačoli.

Anja: Idem da spavam. Laku noć, mama. *(Ljubi majku.)*

Ljubav Andrejevna: Slatka moja bebice! *(Ljubi joj ruke.)* Jesi li zadovoljna što si kod kuće? Ja još nikako da dođem sebi.

Anja: Laku noć, ujko.

Gajev (ljubi joj lice, ruke): Neka ti je bog u pomoći!
Kako ličiš na majku! *(Sestri.)* Ti si, Ljubo, u njenim
godinama bila ista ovakva.

*Anja pruža ruku Lopahinu i Piščiku, izlazi, i zatvara
za sobom vrata.*

Ljubav Andrejevna: Ona se jako zamorila.

Piščik: Nije šala - toliki put.

Varja (Lopahinu i Piščiku): Šta čekate, gospodo? Skoro
će tri sata, vrijeme je da idete.

Ljubav Andrejevna (smije se): A ti si uvijek ista, Varja.
(Privuče je sebi i poljubi.) Čim popijem kafu, svi ćemo da
idemo. *(Firs joj podmeće pod noge jastuče)* Hvala ti, dragi
moj. Navikla sam se na kafu. Pijem i danju i noću. Hvala ti,
stari. *(Ljubi Firsu.)*

Varja: Da vidimo jesu li sve stvari donijeli... *(Izlazi.)*

Ljubav Andrejevna: Zar zbilja sijedim? *(Smije se.)* Htjela bih
da skačem, da mašem rukama. *(Pokriva lice rukama.)* A
možda sanjam? Bog mi je svjedok, ja volim otadžbinu,
volim je nježno, nisam mogla da gledam iz vagona, samo
sam plakala. *(Kroz suze.)* Nego, treba već da pijemo kafu.
Hvala ti, Firse, hvala ti, stari moj... Ja se toliko radujem što
si još živ...

Firs: Prekjuče.

Gajev: On ne čuje dobro.

Lopahin: Ja još sad, u pet sati izjutra, moram u Harkov.
Baš mi je žao! Htio sam da vas vidim, da se porazgovaram s
vama... Vi ste još uvek divni kao prije.

Piščik (teško diše): Čak ste se i proljepšali... Obučeni po
pariskoj modi... Kad vas vidjeh, pogiboh!

Lopahin: Vaš brat, Leonid Andrejevič, uvek govori da
sam prostak, kulak, ali mene se to ništa ne tiče. Neka govori.
Ja bih samo volio da mi vi vjerujete kao prije, da me vaše
divne, dirljive oči gledaju kao prije. Bože milostivi! Moj
otac je bio kmet kod vašeg djeda i vašeg oca, ali ste vi,
upravo vi, u svoje vrijeme učinili za mene tako mnogo da
sam sve zaboravio i volim vas kao da ste mi rod rođeni...
čak i više nego rod...

Ljubav Andrejevna: Ne mogu da izdržim na jednom
mjestu, nisam u stanju... *(Skoči i šeta po sobi jako uzbuđena.)*
Ja neću preživjeti ovu radost... Smijte mi se, ja sam glupa...
Ormarčiću moj rođeni... *(Ljubi ormar)* Stočiću moj...

Gajev: Dok si bila na strani, umrla nam je dadilja.

Ljubav Andrejevna (sjeda i pije kafu): Da, bog da joj
dušu prosti! Pisali su mi.

Gajev: I Anastasije je umro. A Petruška Kosoju napustio
je mene i sad u gradu živi kod člana kvarta. *(Vadi iz džepa
kutiju s kiselim bonbonama, sisa jednu.)*

Piščik: Moja kći, Dašenjka... pozdravila vas je!

Lopahin: Htio bih da vam kažem nešto veoma prijatno,
nešto veselo. *(Pogleda na sat.)* Moram da idem, nemam
vremena za razgovor... nego u dvije-tri riječi. Vama je već
poznato da se vaš višnjik prodaje za dug; za 22. avgust
određena je licitacija, ali se vi ništa ne brinite, draga moja,
spavajte bez brige, ima izlaza... Evo mog plana. Molim vas
da me pažljivo saslušate! Vaše imanje

se nalazi samo dvadeset vrsta od varoši, pored vas je sagrađena željeznička pruga, i ako se višnjik i zemlja pored rijeke parcelišu i onda izdadu pod zakup za podizanje vila, vi ćete dobiti u najmanju ruku dvadeset pet hiljada godišnjeg prihoda.

Gajev: Oprostite, kakve su to gluposti!

Ljubav Andrejevna: Nisam vas dobro razumjela, Jermolaju Aleksejeviču.

Lopahin: Od varošana koji dođu ovamo na ljetovanje vi ćete dobijati najmanje dvadeset pet rubalja za desetinu zemlje, i ako još sad objavite, onda vam jemčim čime god hoćete da vam do jeseni neće ostati nijedna slobodna parcelica, sve će da razgrabe. Jednom riječju, čestitam: vi ste spašeni. Mjesto je izvanredno, rijeka duboka. Treba, naravno, spremiti, raščistiti... na primjer, treba porušiti ove stare zgrade, pa i ovu kuću koja više nije ni za šta, posjeći stari višnjik...

Ljubav Andrejevna: Posjeći? Dragi moj, oprostite, vi ništa ne znate. Ako u cijeloj guberniji postoji nešto interesantno i znamenito, onda je to naš višnjik.

Lopahin: Interesantno je u njemu samo to što je vrlo velik. Višnje rode jednom u dvije godine, pa i onda ne znate šta ćete s njima, niko ih ne kupuje.

Gajev: I u „Enciklopedijskom rječniku“ pomenut je taj višnjik.

Lopahin (pogledavši na sat): Ako ništa ne smislimo i ništa ne odlučimo, onda će 22. avgusta i višnjik i cijelo imanje biti prodano na doboš. Odlučite se! Drugog izlaza nema; kunem vam se. Nema i nema.

Firs: Nekad, prije svojih četrdeset pedeset godina višnje su se sušile, ostavljale u burad, marinirale, kuvalo se slatko, i onda su...

Gajev: ćuti, Firse.

Firs: I onda su mnoga kola suvih višanja slali u Moskvu i u Harkov. Ala je bilo para! I suve višnje su onda bile meke, sočne, slatke, mirisne... Znali su onda neki način...

Ljubav Andrejevna.: A šta je sada s tim načinom?

Firs: Zaboravili su ga. Niko ne pamti.

Piščik (Ljubavi Andrejevnoj): Kako je u Parizu? Šta ima? Jeste li jeli žabe?

Ljubav Andrej evna: Jela sam krokodile.

Piščik: Ta šta kažete...

Lopahin: Dosad su u selu bili samo spahije i seljaci, a sad su se još pojavili i varošani. Sve varoši, čak i one najmanje, opkoljene su sad vilama. I može se reći da će se za svojih deset godina taj varošanin na selu neobično namnožiti. Sad on još samo pije čaj na balkonu, ali se može desiti da on na svojoj jednoj desetini zemlje počne voditi ekonomiju, i onda će vaš višnjik postati srećan, bogat, raskošan...

Gajev (revoltiran): Kakve gluposti!

Ulaze Varja i Jaša.

Varja: Evo, mamice, stigla su dva telegrama za vas. *(Traži ključ i sa zvekom otvara starinski ormar.)* Evo ih.

Ljubav Andrejevna: Iz Pariza. *(Cijepa telegrame ne čitajući ih.)* S Parizom je svršeno...

Gajev: A znaš, Ljubo, koliko ovom ormaru ima godina? Prije nedjelju dana izvučem donju fijoku, pogledam, a na njoj su ispečene cifre. Ormar je napravljen tačno prije sto godina. Šta veliš? A? Mogli bismo proslaviti njegov jubilej. Mrtva stvar, pa ipak je to ormar za knjige.

Pišćik (iznenađeno): Sto godina... Ta šta kažete!

Gajev: Da... to je dobra stvar... (*Opipavši ormar*) Dragi, mnogopoštovani ormari! Ja pozdravljam tvoj život koji je, evo, već više od sto godina bio upravljen svijetlim idealima dobra i pravičnosti; tvoj nijemi poziv na plodotvoran rad nije nikad slabio u toku sto godina održavajući (kroz suze) u mnogim naraštajima našeg roda hrabrost i vjeru u bolju budućnost i njegujući u nama ideale dobra i društvene samosvijesti.

Pauza.

Lopahin: Da...

Ljubav Andrejevna: Ti si uvijek isti, Ljonja.

Gajev (malo zbunjen): Na tuš desno u ćošak! Siječem u sredinu!

Lopahin (pogledavši, na sat): E, sad mi je vrijeme.

Jaša (pruža lijekove Ljubavi, Andrejevnoj): Hoćete li da uzmete pilule?

Pišćik: Ne treba uzimati lijekove, draga gospođo... Oni niti škode niti što koriste... Dajte ih ovamo... Draga gospođo. (*Uzima pilule, izručuje ih sebi na dlan, duva na njih, meće u usta i proguta ih sa kvasom.*) Eto!

Ljubav Andrejevna (uplašeno): Vi ste poludjeli!

Pišćik: Sve sam pilule progutao.

Lopahin: Provalio se čovjek!

Svi se smiju.

Firs: Bio je kod pas o Uskrsu, pola ćupa krastavaca je pojeo... (*Mrmlja nešto.*)

Ljubav Andrejevna: Šta to govori?

Varja: Već tri godine ovako mrmlja. Mi smo se navikli. *Jaša:* Godine su to!

Šarlota Ivanovna u beloj haljini, vrlo mršava, zategnuta u mider, s lornjetom o pojasu, prelazi preko pozornice.

Lopahin: Oprostite, Šarlota Ivanovna, nisam stigao da se pozdravim s vama. (*Hoće da joj poljubi ruku.*)

Šarlota (trgne ruku): Ako vam dozvolim da poljubite ruku, vi ćete htjeti i u lakat, zatim u rame...

Lopahin: Baš danas nemam sreće. (*Svi se smiju.*) Šarlota Ivanovna, napravite neki hokus-pokus.

Šarlota: Neću. Hoću da spavam. (*Izlazi.*)

Lopahin: Vidjećemo se za tri nedjelje. (*Ljubi Ljubavi Andrejevnoj ruku.*) A sad — zbogom! Vrijeme je. (*Gajevu.*) Doviđenja. (*Ljubi se s Piščikom.*) Doviđenja. (*Pruža ruku Varji, zatim Firsu i Jaši.*) Baš mi se ne ide. (*Ljubavi Andrejevnoj.*) Ako se odlučite u pogledu vila, onda mi javite, ja ću vam nabaviti pedeset hiljada na zajam. Ozbiljno razmislite.

Varja (*ljutito*): Ta idite već jednom!

Lopahin: Idem, idem... (*Izlazi*)

Gajev: Prostag. Uostalom, pardon... Varja se udaje za njega, to je Varjin đuevegija.

Varja: Ne govorite koješta, ujko.

Ljubav Andrejevena: A što, Varja? Meni će biti vrlo milo. On je dobar čovjek.

Piščik: On je čovjek, treba mu priznati... za svako poštovanje... I moja Dašenjka... kaže kako on... svakojake riječi govori. (*Zahrče, ali, se odmak trgne*) Pa ipak, draga gospođo, pozajmite mi... dvjesta četrdeset, rubalja... sutra moram platiti interes hipotekarnoj banci...

Varja (*uplašeno*): Nemamo, nemamo!

Ljubav Andrejevena: Ja zbilja nemam ništa.

Piščik: Naći će se. (*Smije se*) Ja nikad ne gubim nadu. Tako, neki put mislim: sve je propalo, kad ono — sagradiše prugu kroz moje imanje... i meni platiše. A danas sutra može još nešto da iskrсне. Može Dašenjka da dobije dvjesta hiljada... ona ima loz.

Ljubav Andrejevena: Kafu smo popili, možemo na spavanje.

Firs (*četka Gajeva, poučno*): Opet niste obukli one pantalone koje je trebalo. Šta da radim s vama!

Varja (*tiho*): Anja spava. (*Polako otvara prozor*) Već je sunce izišlo, ali je hladno. Pogledajte, mamice, kako je divno ovo drveće. Bože moj, kakav vazduh! Čvorci cvrkuću!

Gajev (*otvara drugi, prozor*): Vrt je sav bijel. Nisi zaboravila, Ljubo? Ova dugačka aleja vodi pravo, pravo,

kao zategnut kaiš, ona se sija kad je mjesečina. Sjećaš li se? Nisi zaboravila?

Ljubav Andrejevena (*gleda kroz prozor u vrt*): O, moje djetinjstvo, moja čednosti! U ovoj dječjoj sobi sam ja spavala, gledala odavde u vrt, sreća se budila zajedno sa mnom svakog jutra, i onda je vrt bio isti kao sad — ništa se nije promijenilo. (*Smije se od radosti.*) Sav, sav bijel! O, moj vrte! Poslije sumorne kišovite jeseni i hladne zime ti si opet mlad, pun sreće; anđeli nebeski nisu te ostavili... Da mi je skinuti s grudi i s pleća teški kamen, da mi je zaboraviti prošlost!

Gajev: Da, i vrt će biti prodan za dug, ma kako čudno to izgledalo...

Ljubav Andrejevena: Pogledajte, pokojna mama ide po vrtu... u bijeloj haljini! (*Smije se od radosti.*) To je ona.

Gajev: Gdje?

Varja: Bog s vama, mamice.

Ljubav Andrejevena: Nema nikog, samo mi se učinilo. Desno, na zavijutku prema venjaku, jedno bijelo drvo povilo grane, sasvim kao žena... (*Ulazi Trofimov u iznošenom studentskom mundiru, u naočarima.*) Kakav divan vrt! Bijeje mase cvijeća, plavo nebo...

Trofimov: Ljubav Andrejevena! (*Ona se okrene.*) Samo ću se pozdraviti s vama i odmah idem. (*Toplo joj ljubi ruku.*) Bilo mi je naređeno da čekam do ujutru, ali nisam mogao izdržati...

Ljubav Andrejevena *gleda ga u nedoumici.*

Varja (kroz suze): To je Peća Trofimov...
Trofimov: Peća Trofimov, bivši učitelj vašeg Griše...
Zar sam se tako promijenio?

Ljubav Andrejevna grli ga i tiho plače.

Gajev (zbunjeno): Dosta, dosta, Ljubo.
Vajra (plače): Ja sam vam govorila, Peća, da pričekate do
ujutru.

Ljubav Andrejevna: Griša moj... moj dječko... Griša...
sin...

Varja: Šta da radimo, mamice. Božja volja.

Trofimov (blago, kroz suze): Dosta, dosta...

Ljubav Andrejevna (tiho plače): Umro mi je dječak...
udavio se... Zašto? Zašto, prijatelju? *(Tiše.)* Tamo Anja
spava, a ja govorim glasno... larmam... Šta je, Peća? Zašto
ste tako poružneli? Zašto ste ostareli?

Trofimov: U vagonu mi je jedna seljanka rekla: olinjali
gospodin.

Ljubav Andrejevna: Onda ste bili još sasvim mlad dječko,
simpatičan student, a sad imate rijetku kosu, naočare. Zar ste
još uvijek student? *(Polazi vratima.)*

Trofimov: Po svoj prilici ostaću vječiti student.

Ljubav Andrejevna (ljubi brata, zatim Varju): Hajde,
idite da spavate. Ostario si i ti, Leonide.

Dakle, na spavanje... Oh, moj giht... Ja ću ostati kod vas...
Kad biste mi, Ljubavi Andrejevna, dušo moja, sutra izjutra...
dvjesta četrdeset rubalja.,

Gajev: Ovaj stalno svoje.

Piščik: Dvjest a četrdeset rubalja... da platim interes
hipotekarnoj banci.

Ljubav Andrejevna: Nemam ja novaca, dragi moj.

Piščik: Vratiću, draga moja... Nisu to nikakve pare...

Ljubav Andrejevna: Dobro, daće vam Leonid... Daj mu,
Leonide.

Gajev: Daću mu — ako mu ne treba.

Ljubav Andrejevna: Šta da se radi, daj mu... Njemu je
potrebno... On će vratiti.

Ljubav Andrejevna, Trofimov, Piščik i Firs izlaze.

Ostaju Gajev, Varja i Jaša.

Gajev: Sestra se još nije odlučila da baca novac. *(Jaši)*
Skloni se, brajko, smrdiš na kokošku.

Jaša (smiješeći se): A vi ste, Leonide Andrejeviču,
u uvijek onaj isti.

Gajev: Šta? *(Varji)* Šta reče?

Varja (Jaši): Došla ti je mati iz sela, od sinoć sjedi u kući
za mlađe, hoće da te vidi...

Jaša: Neka ide s milim bogom!

Varja: Sram te bilo!

Jaša: Vrlo važno! Mogla bi i sutra doći. *(Izlazi.)*

Varja: Mama je ista kao što je bila, ništa se nije
promijenila. Kad bi je čovjek pustio, sve bi podijelila
drugima.

Gajev: Da... *(Pauza.)* Kad se protiv neke bolesti daje
mnogo lijekova, znači da je bolest neizlječiva. Ja mislim,
naprežem mozak, imam mnogo lijekova, vrlo mnogo, a to
znači, u stvari, da nijedan ne valja. Lijepo bi bilo dobi-

ti odnekud nasljedstvo, dobro bi bilo udati našu Anju za vrlo bogatog čovjeka, dobro bi bilo otići u Jaroslavl i okušati sreću kod tetke grofice. Tetka je vrlo, vrlo bogata.

Varja (plače): Kad bi dao bog...

Gajev: Nemoj da sliniš. Tetka je vrlo bogata, ali nas ne voli. Prvo, sestra je posla za advokata, neplemića... (*Anja se pojavljuje na vratima.*) Pošla je za neplemića i ne može se reći da je jako moralno živjela. Ona je dobra, duševna, mila, ja je vrlo volim, ali ma koliko da čovjek izmišlja olakšavajuće okolnosti, ipak mora priznati da je ona poročna. To se osjeća u svakom, i najmanjem njenom pokretu.

Varja (šapatom): Anja stoji na vratima.

Gajev: Šta? (*Pauza.*) Čudna stvar, nešto mi je upalo u desno oko... ne vidim dobro od neko doba. I u četvrtak, kad sam bio u okružnom sudu...

Ulazi Anja.

Varja: Što ne spavaš, Anja?

Anja: Ne spava mi se. Ne mogu.

Gajev: Mala moja. (*Ljubi Anji lice, ruke.*) Dijete moje... (*Kroz suze.*) Ti mi nisi sestričina, ti si moj anđeo, ti si za mene sve. Vjeruj mi, vjeruj...

Anja: Vjerujem ti, ujko. Tebe svi vole, poštuju... ali, dragi ujko, ti treba da čutiš, samo da čutiš. Šta si maločas govorio o mojoj mami, o svojoj sestri? Zašto si to govorio?

Gajev: Da, da... (*Cijelom rukom pokriva svoje lice*) Zbilja, to je strašno! Bože moj! Bože, spasi me! I danas sam držao govor ormaru... tako glupo! I samo kad sam završio, shvatio sam da je bilo glupo.

Varja: Istina, ujko, vi treba da čutite. Prosto čutite i ništa više.

Anja: Ako budeš čutao, i ti ćeš biti mirniji.

Gajev: čutim. (*Ljubi Anji i Varji ruke*) Nego da se vratimo na našu stvar. U četvrtak sam bio u okružnom sudu, elem, sastalo se društvo, započeo se razgovor o svemu i svačemu, ovo, ono — tek izgleda da ćemo moći udesiti zajam na mjenicu kako bismo platili banci interes.

Varja: Kad bi dao bog!

Gajev: Idem opet u utorak, govoriću još jedanput. (*Varji.*) Nemoj da sliniš. (*Anji.*) Tvoja će mama govoriti s Lopahinom; on je, naravno, neće odbiti... A ti, kad se odmoriš, otići ćeš u Jaroslav grofici, tvojoj baki. Eto tako ćemo raditi na tri strane — i stvar u redu. Interes ćemo platiti, ubijeđen sam... (*Uzima bonbon u usta.*) Tako mi časti moje, kunem ti se u šta god hoćeš, imanje neće biti prodano! (*Uzbuđeno.*) Tako mi moje sreće! Evo ti moje ruke, reci mi da sam nepošten, da sam bijeda od čovjeka ako dozvolim da dođe do licitacije! Kunem ti se cijelim svojim bićem!

Anja (mirno raspoloženje joj se vratilo, ona je srećna): Kako si dobar, ujko, kako pametan! (*Grli ujaka.*) Sad sam mirna! Ja sam mirna! Ja sam srećna!

Ulazi Firs.

Firs (prijetkorno): Leonide Andrejeviču, šta vam je! Kad mislite da spavate?

Gajev: Odmah, odmah. Idi ti, Firse. Neka, ja ću se sam skinuti. E, djeco, sad pajki... O pojedinostima ćemo sutra, a sad idite da spavate. (*Ljubi Anju i Varju.*) Ja sam čovjek iz osamdesetih godina... To vrijeme niko ne hvali, pa ipak, moram priznati, za svoja ubjeđenja dosta sam izvukao u životu. Nije slučaj što me seljak voli. Seljaka treba poznavati! Treba znati s koje strane...

Anja: Opet ti, ujko.

Varja: Vi, ujko, ćutite!

Firs (ljutito): Leonide Andrejeviču!

Gajev: Idem, idem... Lezite. Od dvije mantinele u sredinu. Bijem pravo... (*Izlazi, za njim sitnim koracima žuri Firs.*)

Anja: Sad sam mirna. U Jaroslavlji mi se ne ide, ja ne volim baku, pa ipak sam mirna. Baš hvala ujaku. (*Sjeda.*)

Varja: Treba spavati. Idem ja. A dok si ti bila na putu, imali smo jednu neprijatnost. U staroj kući za mlade, kao što znaš, stanuju samo stare sluge: Jefim, Polja, Jevstignej i Karp. Počeli su oni da primaju na konak nekakve skitnice — ja sam ćutala. Kad odjednom, čujem, počese oni da šire glas da sam ja, tobože, naredila da im se kuva samo grašak. Iz tvrđičluka, bajagi... I sve je to Jevstignejevo maslo... Dobro, mislim ja. Kad je tako, čekaj samo! Zovem ja Jevstigneja... (*Zijeva.*) On dođe... Kako ti to, velim, Jevstigneju... budalo jedna... (*Pogleda Anju*) Anjice!... (*Pauza*) Spava!... (*Uzima Anju pod ruku*) Hajdemo u krevetac!... Hajdemo!... (*Vodi je*) Zaspala moja dušica! Hajdemo...

Idu. Daleko iza vrta pastir svira u frulu. Profimov prelazi preko pozornice, i spazivši Varju i Anju, zastaje.

Varja: Pst... Ona spava... spava... Hajdemo, rođena.

Anja (tiho, kroz polusan): Ja sam tako mnorna... sve praporci... Ujka... mili... i mama i ujka...

Varja: Hajdemo, rođena, hajdemo...

Odlaze u Anjinu sobu.

Profimov (ganuto): Sunašee moje! Proljeće moje!

Zavjesa

DRUGI ČIN

Polje. Stara, naherena, davno zabačena kapela; pored nje bunar, velike kamene ploče koje su nekada po svoj prilici služile kao nadgrobni spomenici, i stara klupa. Vidi se put ka imanju Gajeva. Sa strane dižu se visoki tamni jablanovi, tamo počinje višnjik. U daljini red telegrafskih stubova, a sasvim daleko, na horizontu, nejasno se ocrta veliki grad koji se vidi samo kad je lijepo, vedro vrijeme. Skoro će zaći sunce Šarlota, Jaša i Dunjaša sjede na klupi; Epihodov stoji pored njih i svira na gitari; svi sjede zamišljeni. Šarlota u staroj šapci; skinula je s ramena pušku i popravlja prečicu, na kaišu.

Šarlota (zamišljeno): Ja nemam pravih isprava, ne znam koliko mi je godina i sve mi se čini da sam još vrlo mlada. Kada sam bila djevojčica, moj otac i mati išli su od vašara do vašara i davali predstave, vrlo lijepe. Ja sam izvodila salto mortale i razne trikove. A kad su mi tata i mama umrli, uzela me je k sebi jedna gospođa, Njemica, i počela me učiti. Lijepo. Ja sam odrasla i tada otišla u guvernante. A odakle sam i ko sam ja - ne znam... Ko su moji roditelji, da li su bili vjenčani... ne znam. *(Vadi iz džepa krastavac i jede.)* Ništa ne znam. *(Pauza.)* Tako bih s nekim razgovarala, a nemam s kim... Nikoga nemam.

Epihodov (svira na gitari i pjeva): „Nek' mi se svako smije, nek' mi je mržnja — dar...” Kako je prijatno svirati na mandolini!

Dunjaša: Ovo nije mandolina, nego gitara. *(Ogleda se u ogledalcetu i puderiše se)*

Epihodov: Za bezumnika koji je zaljubljen ovo je mandolina... *(Pjevuši)* „Samo da srce grije ljubavi srećne žar...”

Jaša ga prati.

Šarlota: Strašno pjevaju ovi ljudi... fuj! Kao šakali.

Dunjaša (Jaši): Ipak je sreća provesti neko vrijeme na strani.

Jaša: Pa da, naravno. Ne mogu da se ne složim s vama. *(Zijeva, zatim pali cigaru.)*

Epihodov: Jasna stvar. U inostranstvu je sve već odavno u punoj kompleksiji.

Jaša: Razumije se.

Epihodov: Ja sam razvijen čovjek, čitam razne izvanredne knjige, ali nikako ne mogu da razumijem pravac, šta ja upravo hoću, treba li da živim ili da se ubijem, pravo da vam kažem, pa ipak ja uvijek nosim uza se revolver. Evo ga... *(Pokazuje revolver)*

Šarlota: Gotovo. Sad idem. *(Prebacuje pušku preko ramena.)* Ti si, Epihodove, vrlo pametan čovjek i vrlo strašan; tebe sigurno žene ludo vole. Brrr! *(Polazi.)* Ovi mudraci su svi tako glupi, nemam s kim da porazgovaram... Uvijek sama, sama, nikoga nemam... i ko sam ja, zašto postojim - ne zna se... *(Polako odlazi.)*

Epilogov: Upravo, ne dodirujući druge teme, moram o sebi da kažem između ostalog da sudbina postupa sa mnom bez sažaljenja kao bura sa malom lađom. Ako se ja, recimo, varam, onda otkud ovo: kad sam se jutros probudio - navešću to primjera radi - imam šta da vidim: na mojim grudima ogroman pauk... Evo ovoliki. (*Pokazuje objema rukama.*) Ili takođe, naprimjer, uzmeš kvasa da se napiješ, kad ono u njemu nešto u najvećoj mjeri nepristojno, na primjer, bubašvaba. (*Pauza.*) Jeste li čitali? Bokla? (*Pauza.*) Želio bih da vas uznemirim, Avdotja Fjodorovna, na dvije-tri riječi.

Dunjaša: Govorite.

Epilogov: Želio bih s vama u četiri oka... (*Uzdiše.*)

Dunjaša (zbunjeno): Dobro... samo mi prvo donesite moju pelerinu... Ona je tamo pored ormara... Ovdje je malo vlažno...

Epilogov: Dobro... donijeću... Sad znam šta mi valja činiti s mojim revolverom... (*Uzima gitaru i odlazi svirajući.*)

Jaša: Dvadeset dva malera! Glup čovjek, među nama budi rečeno. (*Zijeva.*)

Dunjaša: Ne dao bog, ubiće se. (*Pauza.*) Nikako nisam mirna, stalno strahujem. Mene su gospoda uzela još kao djevojčicu, odučila sam se sad od prostog života - eto, i ruke su mi bijele, bijele, kao u gospođice. Postala sam fina, tako delikatna, otmjena, svega se bojim... Tako me je strah. Ako me vi, Jašo, prevarite, ne znam šta će biti s mojim nervima.

Jaša (ljubi je): Pilence! Naravno, svaka djevojka mora da pazi na sebe i ja najviše mrzim ako je neka djevojka rđavog vladanja.

Dunjaša: Ja sam vas strasno zavoljela, vi ste obrazovan čovjek, možete o svemu da razgovarate.

Pauza.

Jaša (zijeve): Tako je... Ja mislim ovako: ako djevojka nekog voli, ona je nemoralna. (*Pauza.*) Prijatno je popušiti cigaru na čistom vazduhu... (*Osluškuj.*) Neko dolazi... To su gospoda... (*Dunjaša ga naglo grli.*) Idite kući, kao da ste bili na rijeci, na kupanju, idite ovom stazom, jer ako nas vide, mogu pomisliti da sam s vama na sastanku. A ja to nikako ne volim.

Dunjaša (kašljuca): Boli me glava od cigare... (*Odlazi*)

Jaša ostaje: sjedi pored kapele.

Ulaze Ljubav Andrejevna, Gajev i Lopahin.

Lopahin: Treba već jednom da se riješite - vrijeme ne čeka. Pitanje je sasvim prosto. Pristajete li da izdate zemlju za podizanje vila ili ne? Kažite jednu riječ: da ili ne? Samo jednu riječ!

Ljubav Andrejevna: Ko ovdje puši tako odvratne cigare?... (*Sjeda.*)

Gajev: Eto, sagradili su željezničku prugu i sad nam je vrlo zgodno. (*Sjeda.*) Otišli smo do varoši i doručkovali tamo... Žutu u sredinu! Trebalo je da prvo odem do kuće, da odigram jednu partiju.

Ljubav Andrejevna: Imaš još vremena.

Lopakin: Samo jednu riječ! (*Preklinje*) Odgovorite mi!

Gajev (zijeavajući): Šta?

Ljubav Andrejevna (gleda u svoj novčanik): Juče je bilo puno novaca, a danas sasvim malo. Sirota moja Varja iz štednje hrani nas sve čorbom od mlijeka, u kuhinji starim ljudima daju samo grašak, a ja trošim nekako ludo... *(Novčanik joj ispada iz ruku, prosipaju se zlatnici.)* Eto, prosuli su se... *(Krivo joj je.)*

Jaša: Dopustite, odmah ću da ih pokupim. *(Kupi zlatnike.)*

Ljubav Andrejevna: Budite tako dobri, Jašo. I zašto sam išla da doručujem... Taj vaš rđav restoran s muzikom, čaršavi mirišu na sapun... Našto tako mnogo piti, Lonja? Našto tako mnogo jesti? Našto tako mnogo govoriti? Danas u restoranu ti si opet mnogo govorio i sve što nije trebalo. O sedamdesetim godinama, o dekadentima. I kome? Kelnerima govoriti o dekadentima!

Lopahin: Tako je.

Gajev (maše rukom): Ja sam nepopravljiv, to je očigledno... *(Nervozno, Jaši.)* Šta je to, stalno mi se vrtiš pred očima...

Jaša (smije se): Ne mogu da se ne smijem kad čujem vaš glas.

Gajev (sestri): Ili ja ili on...

Ljubav Andrejevna: Idite, Jašo, odlazite.

Jaša (vraća Ljubavi Andrejevnoj novčanik): Odmah ću... *(Jedva se uzdržava da ne prasne u smijeh.)* Odmah... *(Odlazi.)*

Lopahin: Vaše imanje hoće da kupi bogataš Deriganov. Kažu da će lično doći na licitaciju.

Ljubav Andrejevna: Gdje ste to čuli?

Lopahin: Priča se po gradu.

Gajev: Tetka iz Jaroslavlja obećala je da će nam poslati novaca, ali kad će poslati i koliko - ništa ne znamo...

Lopahin: Koliko će poslati? Sto hiljada? Dvjesto?

Ljubav Andrejevna: Pa... deset-petnaest hiljada, i na tome joj hvala.

Lopahin: Oprostite, ovako lakomislene ljude kao što ste vi, gospodo, ovako nepraktične, čudne ja još nisam vidio. Govori vam se prosto i jasno: vaše se imanje prodaje, a vi kao da ne razumijete.

Ljubav Andrejevna: Pa šta da radimo? Objasnite, šta?

Lopahin: Ja vam svaki dan objašnjavam. Svaki dan govorim jedno te isto. I višnjik i zemlju morate izdati u zakup za vile, morate to uraditi odmah, što prije — licitacija je blizu! Razumijete! Čim se konačno riješite da se podižu vile, dobićete novaca koliko god hoćete i onda ste spaseni.

Ljubav Andrejevna: Vile i njihovi stanari - to je tako trivijalno, oprostite.

Gajev: Potpuno se slažem s tobom.

Lopahin: Ili ću se rasplakati, ili ću se izdrati ili ću pasti u nesvijest. Ne mogu! Vi ste me ubili! *(Gajevu.)* Vi ste mama!

Gaj ev: Šta?

Lopahin: Mama! *(Hoće da pođe.)*

Ljubav Andrejevna (uplašeno): Ne, nemojte da idete, ostanite, prijatelju. Molim vas. Možda ćemo nešto smisliti.

Lopahin: Šta tu ima da se misli!

Ljubav Andrejevna: Nemojte da idete, molim vas. S vama nam je ipak veselije... (*Pauza.*) Ja sve nešto očekujem - kao da nam se kuća mora srušiti na glavu.

Gajev (duboko zamišljen): Duple u čošak... Kroaze u sredinu...

Ljubav Andrejevna: I suviše smo mnogo grijehili...

Lopahin: Kakvih vi grijehova imate!

Gajev (meće u usta bonbonu): Kažu da sam cijelo svoje imanje potrošio na bonbone... (*Smije se.*)

Ljubav Andrejevna: O, moji grijesi... Ja sam uvijek rasipala novac kao luda, a i udala sam se za čovjeka koji je samo pravio dugove. Muž mi je umro od šampanjca - on je strašno pio - na svoju nesreću zavljebla sam drugog, počela sam da živim s njim, i baš u to vrijeme — to je bila prva kazna, kao maljem po glavi, eto ovdje u rijeci... udavio se moj sinčić; onda sam otišla u inostranstvo, zauvijek otišla, da se nikad više ne vratim, da ne gledam tu rijeku... Zažmurila sam, pobjegla kao bez duše, a on za mnom... bezdušno, grubo. Kupila sam vilu u okolini Mantona, jer se on tamo bio razbolio i tri godine nisam znala za odmor ni danju ni noću; on, onako bolestan, strašno me je namučio, dušu mi je izvadio. A prošle godine, pošto je vila prodana za dugove, prešla sam u Pariz; tamo me on opljačkao, ostavio, vezao se s drugom, ja sam pokušala da se otrujem... Tako je to glupo, tako me je sramota... Onda me odjednom, nešto počelo da vuče u Rusiju, u zavičaj, mojoj ćerčici... (*Briše suze.*) Gospode, gospode, budi milostiv, oprosti mi moje grijeha! Nemoj me i dalje kažnjavati!

(*Vadi iz džepa telegram.*) Danas sam dobila iz Pariza... Moli da mu oprostim, preklinje da se vratim... (*Cijepa telegram.*) Kao da se čuje odnekud muzika. (*Osluškuje.*)

Gajev: To je naš čuveni jevrejski orkestar. Sjećaš li se — četiri violine, flauta i kontrabas.

Ljubav Andrejevna: Zar on još postoji? Mogli bismo ga neko veče pozvati k nama, prirediti zabavu.

Lopahin (osluškuje): Ne čuje se. (*Tiho pjevuši*) „A za pare Švabe mogu da od pravog Rusa — naprave Francuza". (*Smije se.*) Kakav sam komad sinoć gledao u pozorištu, vrlo smiješan!

Ljubav Andrejevna, Sigurno nije nimalo smiješan. Nije vam potrebno da gledate pozorišne komade, trebalo bi što češće sami sebe da gledate. Kako vi svi neugledno živite, kako mnogo govorite nepotrebnih stvari.

Lopahin: To je tačno. Treba otvoreno reći: naš život je strahovito glup... (*Pauza.*) Moj otac je bio seljak, idiot, ništa nije znao, mene nije školovao, samo me je tukao kad bi se opio, i to uvijek štapom. U stvari i ja sam takav isti tikvan i idiot. Ništa nisam učio, rukopis mi je ružan, pišem tako da me je sramota od ljudi, kao svinja.

Ljubav Andrejevna: Treba da se ženite, prijatelju.

Lopahin: Da... To je istina.

Ljubav Andrejevna: Što se ne biste oženili našom Varjom? Ona je dobra djevojka.

Lopahin: Da.

Ljubav Andrejevna: Ona je od prostih roditelja, radi po cio dan, a što je glavno - voli vas. A i vama se ona odavno sviđa.

Lopahin: Pa dobro. Nemam ništa protiv... Ona je dobra djevojka.

Pauza.

Gajev: Nude mi mjesto u banci. Šest hiljada godišnje... Jesi li čula?

Ljubav Andrejevna: Gdje ćeš ti! Sjedi tu gdje si...

Ulazi Firs; on je donio kaput.

Firs (Gajevu): Izvolite, gospodine, obucite; ovdje je vlažno.

Gajev (oblači kaput): Dosadio si mi, brate.

Firs: Manite se, molim vas... Jutros ste pošli, a ništa niste jeli. *(Gleda ga.)*

Ljubav Andrejevna: Ala si ostario, Firse!

Firs: Šta želite?

Lopahin: Kažu ti da si mnogo ostario!

Firs: Odavno već živim. Htjeli su već da me žene kad se vaš otac još nije bio ni rodio... *(Smije se.)* A kad je data sloboda, bio sam već stariji sobar. Samo ja nisam pristao na slobodu, ostao sam kod gospode... *(Pauza.)* Sjećam se: svi se raduju, a čemu se raduju — ne znaju ni sami.

Lopahin: Prije je bilo vrlo lijepo. Onda su bar tukli.

Firs (nije čuo): Kako da ne. Seljaci uz gospodu, gospoda uz seljake, a sad svako za sebe — ništa ne možeš razumjeti.

Gajev: Ćuti, Firse. Sutra moram u varoš. Obećali su mi da će me upoznati s jednim generalom koji može dati para na mjenicu.

Lopahin: Ništa nećete uspjeti. Ni interes nećete platiti, budite sigurni.

Ljubav Andrejevna: On to bunca! Nema nikakvih generala!

Ulaze: Trofimov, Avda i Varja.

Gajev: A evo i naših!

Anja: Mama je tu.

Ljubav Andrejevna (nježno): Hodi, hodi... Rođene moje... *(Grli Anju i Varju.)* Kad biste vas dvije znale koliko vas volim. Sjedite do mene, evo ovako.

Svi sjedaju.

Lopahin: Naš vječiti student samo se šeta s gospođicama.

Trofimov: Šta se to vas tiče?

Lopahin: Skoro mu je pedeset godina, a još uvijek je student.

Trofimov: Ostavite se tih vaših glupih viceva.

Lopahin: Baš si čudan - zašto se ljutiš?

Trofimov: A ti nemoj da mi dosađuješ.

Lopahin (smije se): Dopustite da vas pitam: šta vi o meni mislite?

Trofimov: Ja, Jermolaju Aleksejeviču, ovako mislim: vi ste bogat čovjek, skoro ćete postati milioner. Kao što

je radi izmjene materije potrebna grabljiva zvijer koja proždire sve što nađe na putu, tako si i ti potreban.

Svi se smiju.

Varja: Peća, pričajte bolje o planetama.

Ljubav Andrejevna: Ne, hajde da produžimo jučerašnji razgovor.

Trofimov: O čemu?

Gajev: O ponosnom čovjeku.

Trofimov: Juče smo dugo razgovarali, ali nismo došli ni do kakvog zaključka. U ponosnom čovjeku, kako ga vi shvatate, postoji nešto mistično. Možda ste vi, na svoj način, u pravu, ali ako se sudi prosto, bez fantazija, onda—kakav ponos, ima li u njemu nekog smisla kad je čovjek fiziološki vrlo rđavo napravljen, kad je u ogromnoj većini - sirov, glup, duboko nesrećan. Treba prestati s obožavanjem sebe. Treba samo raditi.

Gajev: Svejedno ćeš umreti.

Trofimov: Ko zna? Šta to znači - umrijeti? Možda čovjek ima sto čula, a sa smrću umiru samo pet koje mi znamo, a ostalih devedeset pet ostaje živo.

Ljubav Andrejevna: Kako ste pametni, Peća!...

Lopahin: (ironično): Strašno!

Trofimov: Čovječanstvo ide naprijed usavršavajući svoje snage. Sve što je za njega nedostižno kad tad postaće blisko, razumljivo, samo treba raditi, pomagati svim snagama onima koji traže istinu. Kod nas, u Rusiji, zasad radi vrlo malo njih. Ogromna većina one inteligencije

koju ja poznajem ništa ne traži, ništa ne radi i zasad nije sposobna za rad. Nazivaju sebe inteligencijom, a mladima govore "ti", sa seljacima postupaju kao sa životinjama, uče slabo, ozbiljno ništa ne čitaju, apsolutno ništa ne rade, o nauci samo govore, u umjetnost se malo razumiju. Svi su ozbiljni, svi imaju stroga lica, svi govore samo o važnim stvarima, filozofiraju, a međutim svi vide da radnici vrlo rđavo jedu, da spavaju bez jastuka, po trideset, po četrdeset u jednoj sobi, svuda stjenice, smrad, vlaga, moralna prljavština... I očigledno svi ovi lijepi razgovori kod nas služe samo zato da se zamažu oči i sebi i drugima. Recite mi, gdje su nam dječje jaslje, o kojima govorite tako mnogo a tako često, gdje su čitaonice? O njima samo pišu u romanima, a u stvari ih uopšte i nema. Postoji samo blato, prostakluk, azijska... Ja se bojim ozbiljnih lica i ne volim ih, bojim se ozbiljnih razgovora. Bolje da ćutimo!

Lopahin: Znae, ja ustajem prije pet izjutra, radim od jutra do mraka, naravno, kroz ruke mi stalno prolazi novac, moj i tuđ, i ja vidim kakvi su ljudi oko mene. Treba samo početi neki posao pa da čovjek uvidi kako je malo poštenih, čestitih ljudi. Ponekad kad mi se ne spava, ja mislim: gospode, ti si nam dao ogromne šume, beskrajna polja, najšire horizonte, i živeći tu, mi bismo zapravo i sami morali biti džinovi...

Ljubav Andrejevna: Vama su potrebni džinovi... Oni su lijepi samo u bajkama, a ovako samo plaše čovjeka.

U dubini, pozornice prolazi Epihodov i svira na gitari.

Ljubav Andrejevna (zamišljeno): Ide Epihodov...

Anja (zamišljeno): Ide Epihodov.

Gajev: Sunce je zašlo, gospodo.

Trofimov: Da.

Gajev (lagano, kao da deklamuje): O prirodo, divna prirodo, ti blistaš vječnim sjajem, prekrasna i ravnodušna, ti, koju mi nazivamo majkom, spajaš u sebi i život i smrt, daješ život i uništavaš...

Varja (preklinje): Ujko!

Anja: Ujko, ti opet!

Trofimov: Bolje kad biste — žutu dubleom u sredinu.

Gajev: ćutim, ćutim.

Svi sjede zamišljeni.. Tišina. Čuje se samo kako tiho mrmlja Firs. Odjednom se razlegne udaljen zvuk, kao da dolazi s neba, zvuk prekinute žice, sve slabiji, tužan.

Ljubav Andrejevna: Šta je to?

Lopahin.: Ne znam. Negdje daleko u rudniku otkinula se korpa. Samo negdje vrlo daleko.

Gajev: A možda i neka ptica... na primjer, čaplja.

Profimov: Ili ćuk...

Ljubav Andrejevna (strese se): Neprijatno, ne znam zašto.

Pauza.

Firs: Pred nesreću je isto tako bilo: i ćuk je kreštao i samovar je neprestano tutnjio.

Gajev: Pred koju nesreću'?

Firs: Pred slobodu.

Pauza.

Ljubav Andrejevna: Znaate šta, prijatelji, hajdemo kući, već se smrkava. *(Anji)* Tebi su oči pune suza... Šta ti je, dijete? *(Grli je.)*

Anja: Onako, mama. Nije to ništa.

Trofimov: Neko dolazi.

Pojavljuje se jedan prolaznik u bijeloj iznošenoj kapi, u mantilu; podnapit je.

Prolaznik: Dopustite da vas pitam: mogu li ovuda pravo na stanicu?

Gajev: Možete. Idite ovim putem.

Prolaznik: Neobično sam vam zahvalan. *(Iskašljava se)* Vrijeme je osobito... *(Deklamuje.)* "Brate moj, patniče brate!... Izidi na Volgu, čiji se jauk..." *(Varji,.)* Gospođice, dajte gladnom ruskom građaninu jedno trideset kopejki...

Varja se uplaši, cikne.

Lopahin (ljutito): Svaka svinjarija mora da ima svojih granica!

Ljubav Andrejevna (zbunjena): Uzmite... evo... *(Traži u novčaniku.)* Srebra nemam... Svejedno, evo vam zlatnik.

Prolaznik: Neobično sam vam zahvalan! *(Odlazi.)*

Smijeh..

Varja (*uplašeno*): Idem ja... idem ja... Ah, mamice, kod kuće mladi nemaju šta da jedu, a vi ste mu dali zlatnik.

Ljubav Andrejevna: Šta da se radi sa mnom kad sam tako glupa! Kad dođemo kući, daću ti sve što imam. Jermolaju Aleksejeviču, dajte mi još na zajam!

Lopahin: Molim.

Ljubav Andrejevna: Hajdemo, gospodo, vrijeme je. A mi smo te, Varja, tako reći već udomili, čestitam.

Varja (*kroz suze*): Mama, s tim se ne treba šaliti.

Lopahin: Ohmelija, idi u manastir...

Gajev: A meni drhte ruke: odavno već nisam igrao bilijara.

Lopahin: Ohmelija, nimfo, pomeni me u svojim molitvama!

Ljubav Andrejevna: Hajdemo, gospodo, skoro će večera

Varja: Ala me je uplašio! Još mi lupa srce.

Lopahin: Da vas podsjetim, gospodo: dvadeset drugog avgusta prodavaće se višnjik. Mislite o tome! ... Mislite!...

Svi odlaze, osim Trofimova i Anje.

Anja (*smijući se*): Baš hvala onom prolazniku, uplašio je Varju, sad smo sami.

Trofimov: Varja se boji da ćemo odjednom zavoljeti jedno drugo i po čitave dane se ne miče od nas. Ona svojom ograničenom glavom ne može shvatiti da smo iznad ljubavi. Običi ono sitno i prividno što smeta čovjeku da

bude slobodan i srećan - to je cilj i smisao našeg života. Naprijed! Mi neodoljivo idemo ka sjajnoj zvijezdi koja blješti tamo u daljini! Naprijed! Ne zaostajte, prijatelji!

Anja (*pljesne rukama*): Kako lijepo govorite! (*Pauza.*) Danas je ovdje divno!

Trofimov: Da, vrijeme je osobito.

Anja: Šta ste vi to sa mnom uradili? Peća, zašto više ne volim višnjik kao prije? Voljela sam ga tako nježno, meni se činilo da na zemlji nema ljepšeg mjesta od našeg vrta.

Trofimov: Cijela je Rusija naš vrt. Zemlja je velika i prekrasna, ima u njoj mnogo divnih mjesta. (*Pauza.*) Pomislite, Anja: vaš djed, pradjed i svi vaši preci bili su spahije koji su gospodarili živim dušama, i zar sa svake višnje u vrtu, sa svakog lista, sa svakog stabla ne gledaju ljudska bića, zar ne čujete njihove glasove... Gospodarenje živim dušama - ono je pokvarilo sve vas koji ste živjeli ranije i koji sad živite ovdje, tako da vaša majka, vi, ujak - čak i ne primjećujete da živite na kredit, na tuđ račun, na račun ljudi koje ne puštate dalje od predsoblja... Mi smo zaostali bar za dvjesta godina, mi nemamo apsolutno ništa, nemamo određenog stava prema prošlosti, mi samo filozofiramo, žalimo se da nas mori tuga ili pijemo rakiju. To je tako jasna stvar: ako hoćemo da počnemo živjeti u sadašnjosti, prvo treba da iskupimo svoju prošlost, da raskrstimo s njom, a iskupiti je možemo samo patnjom, samo neobičnim, neprekidnim radom. Razumijete to, Anja.

Anja: Kuća u kojoj živimo - odavno već nije naša, i ja ću otići iz nje, dajem vam riječ.

Trofimov: Ako su kod vas ključevi od domaćinstva, bacite ih u bunar i idite. Budite slobodni kao vjetar.

Anja (oduševljeno): Kako ste to lijepo rekli!

Trofimov: Vjerujte mi, Anja, vjerujte! Ja još nemam trideset godina, ja sam mlad, ja sam još student, ali sam već toliko prepatio! Kako dođe zima, gladan sam, bolestan, nervozan, siromašan kao prosjak; o, kuda me sve sudbina nije bacala, gdje sve nisam bio! Pa ipak moja je duša uvijek, svakog trenutka, i danju i noću bila puna neiskazanih predosjećanja. Ja predosjećam sreću, Anja, ja je već vidim!...

Anja: Izlazi mjesec.

Čuje se kako Epihodov svira na gitari uvijek istu tužnu pjesmu. Izlazi mjesec. Negdje oko jablanova Varja traži Anju i zove je: "Anja! Gdje si?"

Trofimov: Da, izlazi mjesec. (*Pauza.*) Eto, to je sreća, eto, ona dolazi, prilazi sve bliže i bliže, ja već čujem njene korake. Ako je mi ne vidimo, ako je mi ne poznamo - šta to mari? Vidjeće je drugi!

Varjin glas: Anja! Gdje si?

Trofimov: Opet ova Varja! (*Ljutito.*) Bezobrazluk!

Anja: Pa šta? Hajdemo na rijeku. Tamo je lijepo.

Trofimov: Hajdemo.

Polaze.

Varjin glas. Anja! Anja!

Zavjesa

Salon odvojen svodom od sale. Gori luster. Čuje se kako u predsoblju svira jevrejski, orkestar, onaj isti koji se pominje u drugom činu. U sali se igra grand rond. Glas Simeonova-Piščika: "Promenade a une paire!" Ulaze u salon: prvi, par - Piščik i Šarlota Ivanovna, drugi - Trofimov i Ljubav Andrejevna, treći - Anja s poštanskim činovnikom, četvrti - Varja sa šefom stanice itd. Varja tiho plače, i igrajući, briše suze. U posljednjem paru - Dunjaša. Prolaze kroz salon. Piščik viče: "Grand rond, balancez" i "Les cavaliers a genoux et remerciez vos dames!"

Firs u fraku prelazi preko pozornice noseći na poslužavniku sodu. U salon ulaze Piščik i Trofimov.

Piščik: Ja sam punokrvan, mene je već dvaput udarila kaplja, teško mi je igrati, ali, što se kaže, u kakvo se kolo uhvatiš, u onakvom i igrati. Ja imam konjsko zdravlje. Moj pokojni otac, šaljivčina, bog da mu dušu prosti, što se našeg porijekla tiče, pričao je da stari naš rod Simeonovih-Piščika vodi tobože porijeklo od onog konja kojeg je Kaligula postavio u senat... (*Sjeda.*) Ali jedno ne valja: nema para! Gladno pseto vjeruje samo u meso... (*Zahrče i odmah se probudi.*) Tako i ja... mogu samo o novcu...

Trofimov: U vašoj pojavi zbilja ima nešto konjsko.
Pišćik: Ne mari ništa... konj je dobra životinja... konja možeš prodati...

Čuje se kako u susednoj sobi igraju bilijara. U sali, ispod svoda, pojavljuje se Varja.

Trofimov (zadirkuje je): Gospođa Lopahina! Gospođa Lopahina!

Varja (ljutito): Olinjali gospodin!

Trofimov: Da, ja sam olinjali gospodin i ponosim se time!

Varja (kao da razmišlja, s gorčinom): Eto, pozvali svirače, a kako ćemo ih platiti? *(Izlazi.)*

Trofimov (Piščiku): Da ste onu energiju koju ste u toku cijelog svog života utrošili tražeći novaca da platite interes upotrijebili na nešto drugo, vi biste vjerovatno, na kraju krajeva, mogli da prevrnete zemlju.

Pišćik: Niče... filozof... najveći, najslavniji... čovjek ogromne pameti, kaže u svojim djelima da se slobodno mogu praviti lažne pare.

Trofimov: A jeste li čitali Ničea?

Pišćik: Pa... Meni je Dašenjka govorila. A ja sam sad u takvoj situaciji da mi ništa drugo ne ostaje nego da pravim lažne pare... Prekosutra treba da platim 310 rubalja... 130 sam već našao... *(Pipa džepove, uznemireno.)* Nema mi novaca! Izgubio sam novac! *(Kroz suze.)* Gdje je novac? *(Radosno.)* Evo ga, ispod postave... Sav sam se preznojio...

Ulaze Ljubav Andrejevna i Šarlota Ivanovna.

Ljubav Andrejevna (pjevuši lezginku): Što tako dugo nema Leonida? Šta radi on u varoši? *(Dunjaši.)* Dunjaša, poslužite svirače čajem...

Trofimov: Licitacija, po svoj prilici, nije održana.

Ljubav Andrejevna: I svirači su došli u nezgodan čas i bal smo priredili kad nije trebalo... Ali ništa... *(Sjeda i tiho pjevuši...)*

Šarlota (pruža Piščiku špil karate): Evo varu špil karata, zamislite jednu kartu.

Pišćik: Zamislio sam.

Šarlota: Sad promiješajte karte. Vrlo dobro. Dajte sad meni, o moj dragi gospodine Piščik. Ein, zwei, drei. Sad je potražite, ona vam je u džepu...

Pišćik (vadi iz džepa kartu): Osmica pik, sasvim tačno! *(Čudeći se.)* Zamislite samo!

Šarlota (drži na dlanu karte, Trofimovu): Recite brže koja je karta odozgo?

Trofimov: Šta znam? Recimo, dama pik.

Šarlota: Tačno! *(Piščiku.)* Dakle? Koja je karta odozgo?

Pišćik: Kec herc!

Šarlota: Tačno! *(Udara se po dlanu, karte nestaju.)* A kako je danas lijepo vrijeme! *(Odgovara joj tajanstveni ženski glas, kao da dolazi ispod zemlje: "O da, vrijeme je sjajno, gospođo.")* Vi ste moj divni ideal...

Glas: „I vi ste se, gospođo, meni jako svideli."

Šef stanice (pljeska): Gospođa govori iz trbuha, bravo!

Pišćik (začudoeno): Zamislite samo! Divna Šarlota Ivanovna... ja sam prosto zaljubljen...

Šarlota: Zaljubljen? (*Sliježe ramenima.*) Zar vi možete da volite? Guter Mensch, aber schlechter Musikant!

Trofimov (*tapše Piščika po ramenu*): Baš ste pravi konj...

Šarlota: Mir, gospodo, još je dan hokus-pokus. (*Uzima sa stolice pled.*) Ovo je vrlo lijep pled, hoću da ga prodam... (*Raširi ga.*) Želi li ko da kupi?

Piščik (*začudo*): Zamislite samo!

Šarlota: Ein, zwei, drei! (*Brzo diže rašireni pled; iza pleda stoji Anja; ona pravi kniks, trči majci, zagrlj je i pobjegne u salu uz opšte oduševljenje.*)

Ljubav Andrejevna (*pljeska*): Bravo, bravo!

Šarlota: Još jedanput! Ein, zwei, drei! (*Diže pled; iza pleda stoji Varja i klanja se*)

Piščik (*začudo*): Zamislite samo!

Šarlota: Svršeno! (*Baca pled na Piščika, pravi kniks i pobjegne u salu.*)

Piščik (*žuri za njom*): Otrov... šta velite? Šta velite? (*Izlazi.*)

Ljubav Andrejevna: A Leonida još nikako nema. Šta radi u varoši tako dugo, ne razumijem! Sve je već tamo svršeno, imanje je prodano ili licitacija nije održana, zašto nas tako dugo drži u neizvjesnosti!

Varja (*trudi se da je utješi*): Ujka je kupio, ja sam u to uvjerena.

Trofimov (*podrugljivo*): Da.

Varja: Baka mu je poslala punomoć da kupi na njeno ime s prenosom duga. To ona čini za Anju. Ubijedena sam, daće bog, ujka će kupiti.

Ljubav Andrejevna: Baka iz Jaroslavlja poslala je petnaest hiljada da se imanje kupi na njeno ime - nama ona ne vjeruje - ali tih para ne bi stiglo čak ni da se plati interes. (*Pokriva lice rukama.*) Danas se moja sudbina rješava, sudbina...

Trofimov (*dira Varju*): Gospođa Lopahina!

Varja (*ljutito*): Vječiti student! Već su vas dvaput isključili sa univerziteta...

Ljubav Andrejevna: A što se ti ljutiš, Varja? On te dira zbog Lopahina, pa šta je s tim? Ako hoćeš, udaj se za Lopahina; on je dobar, zanimljiv čovek. Ako nećeš - nemoj da se udaješ; tebe, dušo, niko ne tjera...

Varja: Ja gledam ozbiljno na tu stvar, mamice, treba otvoreno govoriti. On je dobar čovjek, sviđa mi se.

Ljubav Andrejevna: Pa udaj se. Šta još čekaš, ne razumijem!

Varja: Mamice, pa valjda neću ja njega prositi? Evo već dvije godine svi mi govore o njemu, svi govore, a on ćuti ili se šali. Ja razumjem. On se bogati, u poslu je, nije mu do mene. Da imam novaca, makar malo, bar sto rubalja, sve bih ostavila, otišla bih što dalje. Otišla bih u manastir!

Trofimov: Ljepota! Pobožnost!

Varja (*Trofimovu*): Student treba da bude pametan. (*Blago, kroz suze.*) Kako ste poružnili, Peća, kako ste ostarili! (*Ljubavi Andrejevnoj, ne plaćući više.*) Samo bez posla ne mogu, mamice. Moram stalno nešto da radim.

Ulazi Jaša.

Jaša (jedva zadržava smijeh): Epihodov je slomio bilijarski tak!... *(Izlazi.)*

Varja: Šta će Epihodov ovde? Ko mu je dozvolio da igra bilijara? Ne razumijem te ljude... *(Izlazi.)*

Ljubav Andrejevna: Nemojte je dirati, Peća. Zar ne vidite da joj je i onako teško na duši?

Trofimov: Ona je i suviše revnosna, miješa se u tuđe stvari. Cijelog ljeta nije htjela da ostavi na miru ni mene ni Anju, bojala se da se između nas ne razvije ljubav. Šta se to nje tiče? Šta više, ja nisam davao nikakvog povoda, ja sam tako dalek od trivijalnosti. Mi smo iznad ljubavi!

Ljubav Andrejevna: A ja sam, zacijelo, ispod ljubavi. *(Jatko zabrinuta.)* Što nema Leonida? Samo da mi je znati: da li je prodano imanje ili ne? Nesreća mi izgleda do te mjere nevjerovatna da prosto ne znam šta da mislim, potpuno sam se izgubila... Ja mogu eto sad da viknem... mogu da učinim neku glupost.. Spasite me, Peća. Govorite štogod, govorite...

Trofimov: Da li je prodano danas imanje ili nije prodano — zar to nije svejedno? S njim je odavno svršeno, natrag se ne može, staza je zarasla. Umirite se, draga moja. Ne treba se zavaravati, treba bar jednom u životu pogledati istini pravo u oči.

Ljubav Andrejevna: Kakvoj istini? Vi vidite gdje je istina, a gdje je neistina, a ja kao da sam obnevidjela, ništa ne vidim. Vi hrabro rješavate sva važna pitanja, ali recite mi, dragi moj, da nije to zato što ste mlađi, što niste patili ni zbog jednog vašeg problema? Vi smjelo gledate naprijed, a da nije to zato što ne vidite i ne oče-

kujete ništa strašno, jer je život još sakriven od vaših mladih očiju? Vi ste hrabriji, pošteniji, dublji od nas, ali promislite dobro, budite velikodušni makar jednu trunku, poštedite me. Pa ja sam se ovdje rodila, ovdje su živjeli moj otac i moja mati, moj djed, ja volim ovu kuću, bez višnjika ja ne mogu da zamislim svoj život; i ako je baš toliko potrebno da se vrt proda, onda me prodajte zajedno s njim... *(Grli Trofimova, ljubi ga u čelo.)* Ta ovdje se moj sin udavio... *(Plače.)* Sažalite se na mene, čestiti, dobri čovječe.

Trofimov: Vi znate, ja osjećam za vas svom dušom.

Ljubav Andrejevna: Ali to treba drukčije, to treba drukčije reći... *(Vadi maramicu, na zemlju pada telegram.)* Danas mi je teško na duši, vi to ne možete zamisliti. Ovdje je za mene i suviše bučno, drhti mi duša od svakog zvuka, ja sva drhtim, a da odem u svoju sobu - ne mogu; kad sam sama, u tišini, obuzima me strah. Ne osuđujte me, Peća. Ja vas volim kao svog rođenog. Ja bih vam rado dala Anju, kunem vam se, samo, dragi moj, treba učiti, treba diplomirati. Vi ništa ne radite, samo vas sudbina baca iz jednog mjesta u drugo, to je tako čudno... Je l' te da je tako? Zar ne? I treba nešto s bradom učiniti, da već jednom poraste... *(Smije se.)* Baš ste smiješni!

Trofimov (diže telegram): Ja ne želim da budem ljepotan.

Ljubav Andrejevna: To je iz Pariza telegram. Svaki dan dobijam. I juče i danas. Taj čudni čovjek se opet razbolio, opet je s njim zlo... Moli me da mu oprostim, preklinje da dođem, i ako ćemo pravo, trebalo bi da odem

u Pariz, da se nađem pored njega. Vi, Peća, imate strogi izraz lica, ali šta da radim, dragi moj, šta da radim: on je bolestan, sam, nesrećan, ko će ga tamo pripaziti, ko će ga zadržati da ne čini greške, ko će mu na vrijeme dati lijek? I našto kriti ili ćutati, ja ga volim, to je jasna stvar. Volim, volim... To mi je kamen o vratu, ja tonem s njim, ali ja volim taj kamen i ne mogu bez njega živjeti. (*Steže Trofimovu ruku.*) Nemojte misliti rđavo o meni, Peća, ne govorite mi ništa, ne govorite...

Trofimov (kroz suze): Oprostite mi što ću biti iskren, tako vam boga: pa on vas je opljačkao!

Ljubav Andrejevna: Ne, ne, ne, ne treba tako govoriti... (*Pokriva uši rukama.*)

Trofimov: Ta on je nitkov, samo još vi ne znate to! On je sitni lupež, bijeda od čovjeka...

Ljubav Andrejevna (naljutivši se): Vama je dvadeset šest ili dvadeset sedam godina, ali ste još uvijek učenik drugog razreda gimnazije!

Trofimov: Ako.

Ljubav Andrejevna: Treba biti muškarac, u vašim godinama treba da razumijete one koji vole. I vi sami treba da volite... da se zaljubljujete! (*Ljutito.*) Da, da! Vi niste čist čovjek, vi ste samo čistunac, smiješan osobenjak, nakaza...

Trofimov (užasnut): Šta to ona kaže!

Ljubav Andrejevna: "Ja sam iznad ljubavi!" Niste vi iznad gubavi, nego ste prosto, što kaže naš Firs, brljivi. U vašim godinama nemati ljubavnicu!

Trofimov (užasnut): To je strašno! Šta to ona govori? (*Polazi brzo ka sali, držeći se za glavu.*) To je straš-

no... ne mogu, idem... (*Izlazi, ali se odmah vraća.*) Među nama je sve svršeno! (*Izlazi u predsoblje.*)

Ljubav Andrejevna (viče za njim): Peća, stanite! Smiješni čovječe, ja sam se šalila! Peća!

Čuje se kako u predsoblju neko brzo ide niz stepenice i, odjednom tresne i skotrlja se dolje. Ana i Varja vrisnu, ali se odmah zatim čuje smijeh.

Ljubav Andrejevna: Šta se desilo?

Dotrči Anja.

Anja (smije se): Peća pao niz stepenice! (*Pobjegne*)

Ljubav Andrejevna: Baš je čudan taj Peća... (*Izlazi u predsoblje.*)

Šef stanice izlazi nasred sale i recituje "Grešnicu" od A. A. Tolstoja. Svi ga slušaju, ali tek što je izrecitovao nekoliko stihova, iz predsoblja se začuju zvuci valcera i recitacija se prekida. Svi igraju.

Iz predsoblja izlaze: Trofimov, Anja, Varja i Ljubav Andrejevna.

Ljubav Andrejevna: Hajde, Peća... hajde, čista dušo... molim vas da mi oprostite... Hajdete da igramo... (*Igra s Pećom.*)

Anja i Varja igraju.

Ulazi Firs, ostavlja svoj štap pored vrata. I Jaša je izišao iz salona, posmatra igru.

Jaša: Kako je, djeda?

Firs: Nije mi dobro. Nekad su kod nas na balovima igrali generali, baroni, admirali, a sada šaljem po poštanskog činovnika i šefa stanice, pa i oni nerado dolaze. Nešto sam iznemogao. Pokojni gospodin, djeda, sve odreda je liječio voskom za pečenje, od svih bolesti. Ja ga uzimam svakog dana, nekih dvadeset godina, ako ne i više; možda sam zato još živ.

Jaša: Dodijao si mi, djeda. *(Zijeva.)* Što već jednom ne crkneš?

Firs: Eh, ti... brljivi!... *(Mrmlja nešto.)*

Trofimov i Ljubav Andrejevna igraju u sali, zatim u salonu.

Ljubav Andrejevna: Merci. Idem da sjednem... *(Sjeda.)*
Umorna sam.

Ulazi Anja.

Anja (uzbuđeno): Maločas je u kuhinji jedan čovjek rekao da je višnjik danas prodan.

Ljubav Andrejevna: Kome prodan?

Anja: Nije rekao kome. Otišao je. *(Igra s Trofimovom, oboje izlaze u salu.)*

Jaša: To je neki starac trucao. Nepoznat čovjek.

Firs: A Leonida Andrejeviča još nikako nema, nije još stigao. Kaput mu je lak, polusezonski, može lako da nazebe. Eh, što ti je mladozeleno.

Ljubav Andrejevna: Sad ću da umrem. Idite, Jašo, raspitajte se kome je prodan.

Jaša: Pa on je već odavno otišao, onaj starac. *(Smije se.)*

Ljubav Andrejevna (malo jetko): Ama čemu se smijete? Čemu se radujete'?

Jaša: Strašno je smiješan Epihodov. Glup čovjek. Dvadeset dva malera.

Ljubav Andrejevna: Firse, ako se proda imanje, kud ćeš ti poći?

Firs: Kuda naredite, tamo ću i poći.

Ljubav Andrejevna: Zašto tako rđavo izgledaš? Tebi nije dobro? Znaš, idi bolje da spavaš.

Firs: Kako da ne... *(S podsmijehom.)* Da idem da spavam, a kad ja odem, ko će ovdje poslužiti, ko će narediti šta treba? Ja sam sam u cijeloj kući.

Jaša (Ljubavi Andrejevnoj): Ljubav Andrejevna! Dopustite da vam se obratim s jednom molbom, budite tako dobri! Ako opet pođete za Pariz, povedite i mene sobom, molim vas. Ovde ja apsolutno ne mogu da ostanem. *(Osvrćući se, polako.)* Šta ima da se govori, sami vidite, zemlja je neprosvijećena, svijet nemoralan, uz to dosadno, u kuhinji hrane splaćinama, a još se i ovaj Firs muva, mrmlja razne nezgodne riječi. Povedite me sobom, budite tako dobri!

Ulazi Piščik.

Piščik: Smijem li moliti... jedan valsić, ljepotice naša...
(*Ljubav Andrejevna polazi s njim*) Čarobnice, ipak ću sto osamdeset rubalja uzeti od vas... Uzeću... (*Igra.*) Sto osamdeset rubalja... (*Prelaze u salu.*)

Jaša (lagano pjevuši): „Dal' znadeš zašto moja duša pati...”

U sali neka osoba u sivom cilindru i kariranim pantalonama maše rukama i skače; uzvici: "Bravo, Šarlota Ivanovna!"

Dunjaša (zastaje da se napuderiše): Gospođica mi kaže da igram — kavaljera je mnogo, a dama malo - a meni se od igranja vrti u glavi, dobijam lupanje srca. Firse Nikolajeviču, maločas mi je poštanski činovnik tako nešto rekao da mi je stao dah.

Muzika prestaje.

Firs: A šta ti je, bona, rekao?

Dunjaša: Vi ste, veli, kao cvijet.

Jaša (zijeve): Prostačina... (*Izlazi.*)

Dunjaša: Kao cvijet... Ja sam tako fina djevojka, strašno volim nježne riječi.

Firs: Tražiš đavola!

Ulazi Epihodov.

Epihodov: Vi, Avdotja Fjodorovna, nećete ni da me pogledate... kao da sam nekakva buba. (*Uzdiše.*) Eh, živote!

Dunjaša: A šta želite?

Epihodov: Bez sumnje, možda ste vi u pravu. (*Uzdiše.*) Ali, naravno, ako se pogleda sa stanovišta, vi ste me, ako mogu tako da se izrazim, oprostite mi moju iskrenost, potpuno doveli u stanje duha. Ja znam svoju sreću, meni se svakog dana dešava neki maler, odavno sam se navikao na to, zato s osmijehom posmatram svoju sudbinu. Vi ste mi dali riječ, a mada ja...

Dunjaša: Molim vas, razgovaraćemo docnije, a sad me ostavite na miru. Ja sada sanjam. (*Igra se lepezom.*)

Epihodov: Meni se maleri dešavaju svaki dan, a ja se, ako smijem tako reći, samo smiješim, čak se i smijem.

Iz sale izlazi Varja.

Varja: Ti još nisi otišao, Semjone? Baš si ti, boga mi, drzak čovjek. (*Dunjaši.*) Idi ti, Dunjaša. (*Epihodovu.*) Maločas si igrao bilijara i slomio tak, sad opet šetaš po salonu kao gost.

Epihodov: Vi nemate prava, ako smijem reći, da me uzimate na odgovornost.

Varja: Ja te ne uzimam na odgovornost, nego onako kažem. Ti ništa drugo i ne radiš, samo se motaš tamo-amoo, a posao ne svršavaš. Držmo poslovođu, ne znam samo — zašto.

Epihodov (uvrijeđeno): Da li ja radim, da li se šetam ili igram bilijara — o tome mogu da sude samo stariji, koji nešto znaju.

Varja: I ti se usuđuješ da mi to kažeš! (*Planuvši.*) Znači da ja ništa ne znam! Marš napolje! Smjesta!

Epihodov (uplašivši se): Molim vas da se malo delikatnije izražavate.

Varja (van sebe): Smjesta napolje! Napolje! (*On polazi, vratima, ona za njim.*) Dvadeset dva malera! Da više nisi ovamo ni privirio! Da te moje oči više ne vide! (*Epihodov izlazi, iza vrata se čuje njegov glas: "Ja ću vas tužiti."*) A, ti se vraćaš? (*Zgrabi štap koji je Firs ostavio pored vrata.*) Dođi... Dođi... Dođi, sad ću ti pokazati... A, ti dolaziš? Dolaziš? Onda evo ti... (*Zamahne štapom, u tom trenutku ulazi Lopahin.*)

Lopahin: Najljepše zahvaljujem.

Varja (ljutito i podsmješljivo): Oprostite!

Lopahin: Ništa, ništa. Najljepše zahvaljujem na prijatnom dočeku.

Varja: Nema na čemu. (*Odmakne se malo, zatim se osvrne i blago upita.*) Valjda vas nisam udarila?

Lopahin: Ništa, ništa. Samo će mi iskočiti ogromna čvoruga.

Glasovi iz sale: Lopahin je došao! Jermolaj Aleksejevič!

Piščik: Gdje si ti, zaboga... (*Ljubi se s Lopahinom.*)

Mirišeš na konjak, dragi moj, dušo moja. A i mi se ovdje zabavljamo.

Ulazi Ljubav Andrejevna.

Ljubav Andrejevna: Jeste li to vi, Jermolaju Aleksejeviču? Što ste se tako zadržali? Gdje je Leonid?

Lopahin: Leonid Andrejevič je stigao sa mnom, sad će doći...

Ljubav Andrejevna (uzbuđeno): Šta je bilo? Je li održana licitacija? Ama govorite!

Lopahin (zbunjeno, bojeći se da ne oda svoju radost): Licitacija je završena oko četiri sata... Mi smo zadocnili na voz, morali smo čekati do pola deset. (*Teško uzdahne.*) Uf! Malo mi se vrti u glavi...

Ulazi Gajev, u desnoj ruci drži stvari koje je pokupovao, lijevom briše suze.

Ljubav Andrejevna: Ljonja, šta je bilo? Hajde, Ljonja? (*Nestrpljivo, kroz suze.*) Brže, za ime božje...

Gajev (ništa joj ne odgovara, samo odmahne rukom; Firsu, plačući): Na, uzmi... Tu su ringlice, kerčke haringe... Koliko sam propatio! (*Vrata u bilijarsku sobu su otvorena i čuje se zvuk bilijarskih lopti i Jašin glas: "Sedam i osamnaest!"*) Gajevu se odmah mijenja izraz lica. On više ne plače.) Strašno sam se zamorio! Firse, spremi mi da se presvučem. (*Odlazi kroz salu u svoj u sobu, za njim Firs.*)

Piščik: Šta je bilo na licitaciji? Pričaj već jednom!

Ljubav Andrejevna: Je li prodan višnjik?

Lopahin: Prodan.

Ljubav Andrejevna: Ko ga je kupio?

Lopahin: Ja sam ga kupio.

Pauza.

*Ljubav Andrejevna je potištena; ona bi pala da nije
stajala pored fotelje i stola. Varja skida sa pojasa
ključeve, baca ih na pod posred salona i izlazi.*

Lopahin: Ja sam ga kupio! Čekajte, gospodo, molim vas, meni se vrti u glavi, ne mogu da govorim... (*Smije se.*) Došli mi na licitaciju, a Deriganov već tamo. Leonid Andrejevič je imao samo petnaest hiljada, a Deriganov je preko duga odmah dao trideset. Vidim šta je, uhvatih se s njim, dam četrdeset. On četrdeset pet. Ja pedeset pet. On po pet hiljada povećava, ja po deset... Najzad se svršilo. Dao sam preko duga devedeset hiljada i tako sam dobio. Višnjik je sada moj! Moj! (*Smije se.*) Gospode bože, višnjik je moj! Recite mi da sam pijan, da nisam pri čistoj svijesti, da mi se sve to pričinjava... (*Lupa nogama.*) Nemojte mi se smijati! Kad bi moj otac i moj djeda ustali iz grobova i vidjeli sve ovo — kako je njihov Jermolaj, tučeni, polupismeni Jermolaj, koji je i zimi išao bos, kako je taj isti Jermolaj kupio imanje od kojeg nema ničeg ljepšeg na svijetu! Ja sam kupio imanje gdje su mi otac i djeda bili robovi, gdje ih nisu puštali čak ni u kuhinju! Ja spavam, sve ovo mi se samo priviđa, samo mi se čini... To je plod vaše mašte, pokriven mrakom neizvjesnosti. (*Diže ključeve nježno se smiješeći.*) Bacila je ključeve, hoće da pokaže kako nije više gazdarica ovdje. (*Zvecku ključevima.*) Dobro, meni je svejedno. (*Čuje se kako orkestar udešava instrumente.*) Hej, svirači, svirajte, ja želim da vas slušam! Dođite svi da vidite kako će Jermolaj Lopahin raspaliti sekirom po višnjiku, kako

će drveće popadati na zemlju! Sagrađićemo ovdje puno vila i naši unuci i praunuci vidjeće ovdje nov život... Muzika, sviraj!

*Muzika svira. Ljubav Andrejevna spustila se
na stolicu i gorko plače.*

Lopahin (prekorno): Zašto, zašto me niste poslušali? Sirota moja, dobra moja, sad je već svršeno. (*Kroz suze.*) O, kad bi sve to što prije prošlo, kad bi se što prije nekako izmijenio naš neskladni, nesrećni život.

Piščik (uzima ga pod ruku, polako): Ona plače. Hajdemo u salu, neka ostane sama... Hajdemo... (*Uzima ga pod ruku i vodi u salu.*)

Lopahin: Šta je to?... Muzika, sviraj čisto! Neka sve bude kako ja želim! (*Ironično.*) Dolazi novi spahija, vlasnik višnjika! (*Slučajno je gurnuo stočić, samo što nije preturio svijećnjak*) Sve ja mogu da platim! (*Izlazi s Piščikom.*)

U sali i salonu nema nikog osim Ljubavi Andrejevne koja sjedi skupivši se sva i gorko plače. Tiho svira muzika. Brzo ulaze Anja i Trofimov. Anja priđe majci i klekne pred njom. Trofimov ostaje na ulazu u salu.

Anja: Mama!... Mama, ti plačeš? Mila, dobra, lijepa moja mama, divna moja, ja te volim... ja te blagosiljam. Višnjik je prodan, njega više nema, to je istina... istina, ali ne plači, mama, ti još imaš pred sobom život, ostala

ti je tvoja dobra, čista duša... Hajde sa mnom, hajdemo odavdje, mila moja, hajdemo!... Mi ćemo zasaditi nov vrt, ljepši od ovog, ti ćeš ga vidjeti, razumjećeš, i radost, tiha, duboka radost spustiće se u tvoju dušu kao sunce u večernji čas i ti ćeš se nasmiješiti, mama! Hajdemo, mila moja! Hajdemo!

Zavjesa

ČETVRTI ČIN

Dekor iz prvog čina. Nema ni zavjesa na prozorima ni slika; ostalo je malo namještaja, koji je složen u jedan ćošak, kao za prodaju. Osjeća se praznina. Pored izlaza, u dubini pozornice naslagani su koferi, putničke bale itd. S lijeve strane vrata su otvorena, odatle se čuju glasovi Varje i Anje. Lopahin stoji., čeka. Jaša drži poslužavnik sa čašama nupunjenim šampanjcem. U predsoblju Epihodov vezuje jedan sanduk Iza pozornice u dubini čuje se graja. To su seljaci došli da se oproste.

Glas Gajeva: "Hvala, braćo, hvala vam."

Jaša: Seljaci su došli da se oproste. Ja ovako mislim, Jermolaju Aleksejeviču: dobar je to svijet, ali ništa ne zna.

Graja se stišava. Iz predsoblja izlaze Ljubav Andrejevna i Gajev; ona ne plače, ali je blijedaz, lice joj se grči, ne može da govori.

Gajev: Ti si im dala svoj novčanik, Ljubo. Ne smiješ tako! Ne smiješ tako!
Ljubav Andrejevna: Nisam mogla drukčije! Nisam mogla!

Oboje izlaze.

Lopahin (kroz vrata, za njima): Molim vas, izvolite! Po jednu čašicu za srećan put. Nisam se sjetio da ponesem iz varoši, a na stanici sam našao samo jednu flašu. Izvolite! *(Pauza.)* Šta je, gospodo? Nećete? *(Odmiče se od vrata.)* Da sam znao — ne bih kupio. Kad je tako — neću ni ja da pijem. *(Jaša polako spušta poslužavnik na stolicu.)* Hajde, Jašo, pij bar ti.

Jaša: Za srećan put! A vama srećan ostanak! *(Pije.)* Ovo nije pravi šampanjac, mogu jamčiti.

Lopahin: Osam rubalja flaša. *(Pauza.)* Ovdje je đavolski hladno.

Jaša: Danas nismo ložili, kad i onako putujemo. *(Smije se.)*

Lopahin: Šta ti je?

Jaša: Radujem se.

Lopahin: Sad je već oktobar, a sunce sija i nema vjetra kao da je ljeto. *(Pogleda na sat, kroz vrata.)* Gospodo, imajte na umu da je do polaska voza ostalo samo četrdeset šest minuta! To znači da kroz dvadeset minuta treba poći na stanicu. Požurite!

Trofimov u kaputu ulazi iz dvorišta.

Trofimov: Rekao bih da je već vrijeme da se krene. Kola su došla. Dodavola, gdje su mi kaljače? Nigdje ih nema. *(Kroz vrata.)* Anja, nema mi kaljača! Nisam ih našao!

Lopahin: A ja moram u Harkov. Poći ću s vama istim vozom. U Harkovu ću ostati cijelu zimu. Ovdje sam s vama samo dangubio, samo sam se namučio ne radeći

ništa. Ne mogu da ne radim, eto, ne znam, na primjer, šta ću s rukama: klate mi se nekako čudno kao da nisu moje.

Trofimov: Mi ćemo sad otići, a vi ćete se opet latiti svog korisnog posla.

Lopahin: Popij jednu čašicu.

Trofimov: Neću.

Lopahin: Dakle, sad u Moskvu?

Trofimov: Da, ispratiću ih do varoši, a sutra ću u Moskvu.

Lopahin: Dabome... Pa da, profesori naravno ne drže predavanja, čekaju da ti dodeš!

Trofimov: To se tebe ne tiče.

Lopahin: Koliko ima godina kako studiraš na univerzitetu?

Trofimov: Smisli nešto novije. To je staro i glupo. *(Traži kaljače)* Znaš, mi se po svoj prilici više nećemo vidjeti, zato dopusti da ti na rastanku dam jedan savjet: nemoj mlatarati rukama! Oduči se od te navike - mlatarati. I još ovo: zidati vile, računati da će od ljetnjih kirajdžija vremenom postati vlasnici, računati tako - to opet znači mlatarati... Kako je da je, ipak ja tebe volim. Ti imaš fine, nježne prste — kao umjetnik, ti imaš finu, nježnu dušu...

Lopahin (grli ga): Zbogom, dragi moj. Hvala ti na svemu. Ako ti treba, uzmi od mene novaca za put.

Trofimov: Šta će mi? Ne treba mi.

Lopahin: Pa vi ništa nemate!

Trofimov: Imam. Hvala vam. Dobio sam za prevod. Evo ih ovdje, u džepu. *(Zabrinuto.)* A mojih kaljača nigdje nema.

Varja (iz susjedne sobe): Uznite to vaše đubre! (*Baca na pozornicu par gumenih kaljača.*)

Trofimov: A što se vi ljutite, Varja? Hm... Pa to nisu moje kaljače!

Lopahin: Ja sam proljetos posijao hiljadu desetina maka i sad sam zaradio čistih četrdeset hiljada. A kad je moj mak cvjetao — kakva je to bila divna slika! Ja sam, velim, zaradio četrdeset hiljada i, prema tome, nudim ti na zajam, zato što mogu. A ti si digao nos? Ja sam seljak... bez uvijanja...

Trofimov: Tvoj otac je bio seljak, moj - apotekar; iz toga ne sljedeje apsolutno ništa. (*Lopahin vadi novčanik.*) Ostavi, ostavi... Kad bi mi davao i dvjesta hiljada, ne bih primio. Ja sam slobodan čovjek. I sve što tako visoko i jako cijenate svi vi, i bogati i prosjaci, nema nada mnom nikakve vlasti, kao ni ovo perce koje leti po vazduhu. Ja mogu bez vas, mogu da prođem pored vas, ja sam jak i ponosan. Čovječanstvo ide ka višoj istini, ka višoj sreći kakva je samo moguća na zemlji - i ja sam u prvim redovima!

Lopahin: Hoćeš li stići do cilja?

Trofimov: Hoću. (*Pauza.*) Stići ću ili ću drugima ukazati put kako da stignu.

Čuje se kako u daljini udara sjekira po drvetu.

Lopahin: E, zbogom, dragi moj. Vrijeme je da se krene. Mi se jedan pred drugim pravimo važni, a život, eto, prolazi. Kad radim dugo, bez predaha, onda su mi misli

običnije i čini mi se kao da znam zašto postojim. A koliko je, brate, u Rusiji ljudi koji postoje bog bi ih znao zašto. Ali, svejedno, tok stvari nije u tome. Kažu da je Leonid Andrejevič primio neko mjesto, radiće u banci, šest hiljada godišnje... Samo ni tamo neće dugo ostati - strašno je lijeno.

Anja (na vratima): Mama vas je molila: dok još nije otišla, da se ne seče vrt.

Trofimov: Zbilja, zar nemate ni toliko takta... (*Izlazi u predsoblje.*)

Lopahin: Odmah, odmah... Ih što su mi, brate... (*Izlazi, za njima.*)

Anja: Jesu li poslali Firsa u bolnicu?

Jaša: Ja sam jutros rekao. Sigurno su ga poslali.

Anja (Epihodovu koji ide kroz salu): Semjone Pantelejeviču, vidite, molim vas, jesu li Firsa odveli u bolnicu.

Jaša (uvrijeđeno): Jutros sam rekao Jegoru. Šta ima da se pita deset puta!

Epihodov: Stari Firs, prema mom konačnom mišljenju, nije više za opravku, vrijeme mu je da ide bogu na istinu. A ja mogu samo da mu zavidim. (*Spusti kofer na kutiju za šešire i zgnječi je.*) Eto, vidite! Znao sam da će tako biti. (*Izlazi.*)

Jaša (podrugljivo): Dvadeset dva malera...

Varja (iza vrata): Jesu li Firsa odveli u bolnicu?

Anja: Jesu.

Varja: A što nisu ponijeli pismo za doktora?

Anja: Treba ga poslati za njima... (*Izlazi.*)

Varja (iz susjedne sobe): Gdje je Jaša? Recite mu da mu je došla mati, hoće da se pozdravi s njim.

Jaša (odmakne rukom): E baš mi je dodijala!

Dunjaša, cijelo vrijeme posluje oko stvari; sad, kad je Jaša ostao sam, prilazi mu.

Dunjaša: Što me ne pogledate bar jedanput, Jašo? Vi odlazite... ostavljate me... *(Plače i padne mu oko vrata.)*

Jaša: Našto plakati? *(Pije šampanjac.)* Za šest dana evo me opet u Parizu. Sutra ćemo sjesti u brzi voz, pa kad pojurimo — više nas nećete vidjeti. Čisto ne vjerujem! Viv la Frans! Ovaj život nije za mene, ja ovdje ne mogu... šta da se radi. Nagledao sam se prostakluka — dosta mi je. *(Pije šampanjac.)* A našto plakati? Vladajte se pristojno, onda nećete plakati.

Dunjaša (puderiše se ogledajući se u ogledalcetu): Pošaljite mi iz Pariza pismo. Ja sam vas voljela, Jašo, toliko voljela! Ja sam nježno stvorenje, Jašo!

Jaša: Neko dolazi. *(Posluje oko kofera, tiho pjevuši.)*

Ulaze: Ljubav Andrejevna, Gajev, Anja i Šarlota Ivanovna.

Gajev: Treba da krenemo. Malo je vremena ostalo. *(Gledajući Jašu.)* Ko to smrdi na haringu!

Ljubav Andrej evna: Kroz jedno deset minuta hajdete da sjednemo u kola... *(Gleda naokolo po sobi.)* Zbogom, draga kućo, bakice moja. Proći će zima, doći će proljeće, a tebe više neće biti, tebe će porušiti. Koliko su vidjeli ovi zidovi! *(Toplo ljubi kćer)* Blago moje, ti se sijaš,

očice ti blistaju kao dva draga kamena. Jesi li zadovoljna? Vrlo?

Anja: Vrlo! Počinje nov život, mama!

Gajev (veselo): Zaista, sada je sve dobro. Prije prodaje višnjika svi smo se sekirali, kidali, a poslije, kad je pitanje bilo konačno, definitivno riješeno, svi smo se umirili, čak smo se razveselili... Ja sam bankarski činovnik, sad sam finansijer... žutu u sredinu, a i ti, Ljubo, ipak bolje izgledaš, to je nesumnjivo.

Ljubav Andrejevna: Da. Bolje stojim sa živcima, to je istina. *(Pružaju joj šešir i mantil,.)* Sad dobro spavam. Iznesite moje stvari, Jašo. Vrijeme je. *(Anji.)* Dijete moje, skoro ćemo se vidjeti... Ja odlazim u Pariz, tamo ću živjeti od onog novca što ti je poslala baka iz Jaroslavlja za kupovinu imanja — živjela baka. Samo taj novac neće dugo trajati.

Anja: Ti ćeš se, mama, vratiti uskoro, uskoro... zar ne? Ja ću se spremati, položicu ispitate u gimnaziji i onda ću raditi, pomagati tebi. Mi ćemo, mama, zajedno čitati razne knjige... Je li tako? *(Ljubi majci ruke.)* Mi ćemo čitati u jesenje večeri, pročit ćemo mnogo knjiga i nama će se otkriti novi, divni svijet... *(Sanja.)* Mama, dođi...

Ljubav Andrejevna: Doći ću, zlato moje. *(Grli kćer)*

Ulazi, Lopahin. Šarlota tiho pjevuši neku pjesmicu.

Gajev: Blago Šarloti: ona peva! *Šarlota (uzima jedan zavežljaj nalik na povijenu bebu):* Čedo moje, buji-paji... *(Čuje se djetinji plač, a,*

a!) Ćuti, lijepi moj, sinčiću moj! (*A, a!)* Tako mi te je žao! (*Baci zavežljaj gdje je i bio.*) Onda mi vi, molim vas, nađite mjesto. Ja ne mogu ovako.

Lopahin: Naći ćemo, Šarlota Ivanovna, ništa ne brinite.

Gajev: Svi nas napuštaju. Varja odlazi... Odjedanput smo postali nepotrebni.

Šarlota: U varoši nemam gdje da živim. Moram otići. (*Pjevuši.*) Svejedno...

Ulazi Piščik.

Lopahin: Čudo prirode!

Piščik (zaduvan): Oh, pustite me da se izduvam... propao sam... Moja poštovana gospodo... Vode mi dajte...

Gajev: Opet tražite para? Hvala lijepo, da se sklonim dok se nije desilo neko zlo... (*Izlazi.*)

Piščik: Odavno nisam bio kod vas... ljepotice naša... (*Lopahinu.*) I ti si ovde... mило mi je što te vidim... mudri čovječe... evo... izvoli... (*Pružā, Lopahinu novac.*) Četiri stotine rubalja... još ti dugujem osam stotina četrdeset...

Lopahin (u nedoumici sliježe ramenima): Kao da sanjam... Odakle ti?

Piščik: Čekaj... Vručina je... Neobičan događaj. Došli k meni neki Englezi i našli u zemlji nekakvu bijelu glinu... (*Ljubavi Andrejevnoj.*) I vama četiri stotine...ljepotice... čarobnice... (*Pružā joj novac.*) Ostatak docnije. (*Pije vodu.*) Maločas je jedan mladić pričao u vagonu da tobože neki... veliki filozof preporučuie da se skače s krova... "Skači!" - veli, i u tome je cio problem. (*Začuđeno.*) Zamislite samo! Vode!

Lopahin: A kakvi su to Englezi?

Piščik: Dao sam im u najam to zemljište s glinom na dvadeset četiri godine... A sad, oprostite, nemam vremena... moram juriti dalje... Idem Znojkovu... Kardamonovu... Svima sam dužan... (*Pije.*) U zdravlje... Svratiću u četvrtak...

Ljubav Andrejevna: Mi se ovog časa selimo u varoš, a sutra ja putujem u inostranstvo...

Piščik: Šta kažete? (*Zabrinuto*) Zašto u varoš? Zato ja vidim namještaj... kofere... Ali, ništa... (*Kroz suze.*) Ništa... To su ljudi ogromne pameti... ti Englezi... Ništa... Neka vam je srećno... Bog će vam pomoći... Našta... Sve ima svoj kraj... (*Ljubi ruku Ljubavi Andrejevnoj.*) A ako dopre do vas glas da mi je došao kraj, sjetite se ovog... konja i recite: "Bio jednom na svijetu i ovakav i onakav. Simeonov Piščik... bog da mu dušu prosti..." Vrijeme je osobito... Da... (*Izlazi jako zbunjen, ali se odmah vraća i govori na vratima*) Pozdravila vas je Dašenjka! (*Izlazi.*)

Ljubav Andrejevna: Sad možemo da krenemo. Odlazim s dvjema brigama. Prva - bolesni Firs. (*Pogledavši na sat.*) Još možemo jedno pet minuta...

Anja: Mama, Firsu su već odveli u bolnicu. Jaša ga je jutros poslao.

Ljubav Andrejevna: Druga mi je briga — Varja. Ona je naučila da rano ustaje i da radi, i sad je, bez posla, kao riba bez vode. Smršala je, poblijedjela i plače, sirotica... (*Pauza.*) Vi vrlo dobro znate, Jermolaju Aleksejeviču, ja sam sanjala... da je udam za vas i po svemu je izgledalo da ćete se oženiti njome. (*Šapće nešto Anji, ova daje*

znak Šartoti i. obje izlaze.) Ona vas voli, vama se ona sviđa i ne znam, ne znam zašto vi kao da izbjegavate jedno drugo. Ne razumijem!

Lopakin: Ni ja ne razumijem, moram priznati. Nekako je sve to čudno... Ako još ima vremena, ja sam spreman i sada... Da svršimo odjednom i gotovo; vidim da je bez vas neću zaprositi.

Ljubav Andrejevna: Odlično. Potreban je samo jedan trenutak. Sad ću je zvati...

Lopakin: Baš dobro, ima i šampanjca. *(Pogleda čaše.)* Prazne su, neko je već popio. *(Jaša kašlje.)* To se zove polokati...

Ljubav Andrejevna (živo): Divno. Mi ćemo izići... Jašo, a ne! Ja ću je zvati... *(Kroz vrata.)* Varja, ostavi sve, hodi ovamo. Dođi! *(Izlazi s Jašom.)*

Lopakin (pogleda na sat): Da...

Pauza.

Iza vrata uzdržan smijeh, šapat, najzad ulazi Varja.

Varja (dugo razgleda stvari): Čudna stvar, nikako da nađem...

Lopahin: Šta tražite?

Varja: Sama sam spakovala, a sad ne znam gdje je.

Pauza.

Lopahin, Kuda ćete sada, Varvara Mihailovna?

Varja: Ja? Rogulinima... Pogodili smo se da im vodim domaćinstvo... kao ekonomka, tako nešto.

Lopahin: U Jašnjevo? Ima donde svojih sedamdeset vrsta. *(Pauza.)* Eto, prestao je život u ovoj kući.

Varja (razgledajući stvari): Ama gdje je... A možda sam u sanduk spakovala... Da, u ovoj kući život je prestao... više ga neće biti...

Lopahin: A ja sad idem u Harkov... eto ovim vozom. Imam mnogo posla. A ovdje u kući ostavljam Epihodova... Uzeo sam ga u službu.

Varja: Pa šta ćete!

Lopahin: A lane je u ovo doba već padao snijeg, ako se sjećate, a sad je mirno vrijeme, sija sunce. Samo što je hladno... Jedno tri stepena ispod nule.

Varja: Nisam pogledala. *(Pauza.)* A i termometar nam je razbijen.

Pauza.

*Jedan glas kroz vrata iz dvorišta:
Jermolaju Aleksejeviču!*

Lopahin (kao da je odavno čekao da ga zovu): Odmah! *(Brzo odlazi.)*

*Varja, sjedeći. na podu, spustivši glavu na balu
s odijelom, tiho jeca. Otvaraju se vrata, polako ulazi
Ljubav Andrejevna.*

Ljubav Andrejevna: Šta je bilo? *(Pauza.)* Vrijeme je da krenemo.

Varja (više ne plače, obrisala je suze): Da, vrijeme je, mamice. Ja ću još danas stići kod Rogulinih, samo da ne zadocnim na voz...

Ljubav Andrejevna (kroz vrata): Anja, oblači se! *(Ulazi Anja, zatim Gajev i Šarlota Ivanovna. Gajev je obukao zimski kaput s bašlikom. Skuplja se posluga, kočijaši. Oko stvari posluje Epihodov.)* Sad možemo na put.

Anja. (radosno): Na put!

Gajev: Prijatelji moji, dragi, mili, prijatelji moji! Napuštajući zauvijek ovu kuću, mogu li oćutati, mogu li se uzdržati da ne iskažem na rastanku ona osjećanja koja u ovom trenutku ispunjavaju cijelo moje biće...

Anja (preklinjući): Ujko!

Varja: Ujko, nemojte!

Gajev (sjetno): Dupleom žutu u sredinu... ćutim.

Ulazi Trofimov, zatim Lopahin.

Trofimov: Šta je, gospodo, vrijeme je da krenemo!

Lopahin: Epihodove, daj mi kaput!

Ljubav Andrejevna: Ja ću još da sjednem za trenutak. Kao da dosad nikad nisam vidjela kakvi su zidovi u ovoj kući, kakve su tavanice i sad ih gledam tako željno, s takvom nježnom ljubavlju...

Gajev: Sećam se, kad mi je bilo šest godina, na Duhove, sjedio sam na ovom prozoru i gledao kako moj otac ide u crkvu...

Ljubav Andrejevna: Jeste li sve stvari iznijeli?

Lopahin: Čini mi se, sve. *(Epihodovu, oblačeći kaput)* A ti, Epihodove, pazi da sve bude u redu.

Epihodov (govori promuklim glasom): Budite bez brige, Jermolaju Aleksejeviču!

Lopahin: A što si promijenio glas?

Epihodov: Maločas sam popio vode, progutao sam nešto.

Jaša (prezrivo): Prostačina...

Ljubav Andrejevna: Kad odemo — ovdje neće ostati ni žive duše...

Lopahin: Sve do proljeća.

Varja (naglo izvuče iz bale kišobran, izgleda kao da je zamahnula njime; Lopahin se pravi kao da se uplašio):

Zaboga, zaboga... Nije mi ni na kraj pameti...

Trofimov: Gospodo, hajde da sjednemo u kola... Već je vrijeme! Sad će doći voz!

Varja: Peća, evo vaših kaljača, pored kofera. *(Kroz suze.)* Kako su vam kaljave, stare...

Trofimov (navlačeći, kaljače): Hajdemote, gospodo!

Gajev (jako zbunjen, boji se da će zaplakati): Voz... stanica... Kroaze u sredinu, bijelu dupleom u ćošak...

Ljubav Andrejevna: Hajdemo!...

Lopahin: Jesu li svi ovdje? Tamo nikog nema?

(Zaključava vrata s lijeve strane.) Ovdje su smještene stvari, treba zaključati. Hajdemo!...

Anja: Zbogom, kućo! Zbogom, stari živote!

Trofimov: Zdravo, novi živote!... *(Izlazi s Anjom.)*

*Varja gleda naokolo po sobi i polako izlazi.
Izlaze Jaša i Šarlota, s psetancetom.*

*Lopahin: Dakle, do proljeća. Izlazite, gospodo...
Doviđenja!... (Izlazi.)*

*Ljubav Andrejevna i Gajev ostaju sami. Kao da su samo to
čekali, bacaju se jedno drugome oko vrata i jecaju
prigušeno, tiho, bojeći se da ih ne čuju.*

*Gajev (očaj o): Sestro moja, sestro moja...
Ljubav Andrejevna: O moj dragi, moj nježni, divni vrte!...
Moj živote, moja mladosti, srećo moja, zbogom!... Zbogom!
Anjin glas (veselo, doziva): Mama!
Glas Trofimova (veselo, uzbuđeno): U-u!
Ljubav Andrejevna: Još posljednji put da pogledam
zidove, prozore... Po ovoj sobi vo!jela je da šeta pokojna
mama...
Gajev: Sestro moja, sestro moja!
Anjin glas: Mama!
Glas Trofimova: U-u!
Ljubav Andrej evna: Dolazimo!*

Izlaze.

*Pozornica je prazna. Čuje se kako neko zaključava sva
vrata, kako zatim kreću kola. Nastaje tišina. Kroz tišinu
razliježe se potmula lupa sjekire po*

*drvetu; ona odjekuje usamljeno i tužno.
Čuju se koraci. Na vratima s desne strane pojavljuje
se Firs. On je obučen kao uvijek — ima kaput
i bijeli prsluk, na nogama papuče. Bolestan je.*

*Firs (prilazi, vratima, proba kvaku): Zaključana. Otišli...
(Sjeda na divan.) A mene zaboravili... Ništa... ja ću ovde
posjedjeti... A Leonid Andrejevič zacijelo nije obukao
bundu, pošao u kaputu... (Zabrinuto uzdiše.) Ja nisam
pogledao. Što ti je mlado i zeleno! (Mrmlja nešto što se ne
može razumjeti.) A život je prohujao, kao da nisam ni živio...
(Liježe.) Da prilegnem malo... A snage ti nema više, ništa
nije ostalo, ništa... Eh ti... brljivi!... (Leži nepomično.)*

*Čuje se daleki, zvuk, kao da dolazi s neba, zvuk prekinute
žice, sve slabiji, tužan. Nastaje tišina i samo se čuje kako
daleko u bašti sjekira udara po drvetu.*

Zavjesa

Autor dramskog teksta *Višnjik* Anton Pavlovič Čehov (1860) jedan je od najznačajnijih pisaca kojeg je ruska književnost dala svjetskoj umjetničkoj baštini. Gotovo pola vijeka poslije smrti ovoga pisca trebalo je doživljavati dramskog djela da otkriju njegov veliki talenat. Ali protok navedenog vremenskog perioda je i najbolja potvrda da prave vrijednosti nadživljavaju surevnjivost savremenika i trajuće egzistiranje određenih pomodnih književnih trendova i rodova. Pored velikog broja proznih djela (*Šarene pripovijesti*, *Djeca*, *Tmurni ljudi*, *Dvoboj* i dr) koje odlikuje kratkoća pripovijedanja koja je Čehovu od strane kritike priznata kao "sestra talenta" značajna su njegova dramska djela koja karakteriše "nesceničnost" i koja se tretiraju u teatrologiji kao novi tip drame na prelazu između kritičkog realizma i simbolizma. Još za njegove godine života *naaskama koje život znače* izvedena su, uglavnom, sva velika dramska djela Antona Pavloviča Čehova. Tako je komedija *Ivanov* prikazana 1887, a drama *Galeb* 1896. godine. U novoformiranom Hudožestvenom akademskom teatru u Moskvi je 1899. godine izvedena drama Ujka *Vanja*. Posljednju dramu *Višnjik* Čehov je pisao tokom 1903. godine. Ova

drama je u narednoj 1904. godini objavljena u dva izdanja. Objavljena je u zborniku *Znanje* koji je uređivao Maksim Gorki, i u posebnom izdanju A. F. Marksa. Dramski tekst *Višnjik* je premijerno prikazan na sceni Hudožestvenog teatra 17. januara 1904. godine. Iste godine, 2. juna, Čehov umire. Pored navedenih dramskih djela koje je napisao ovaj klasik dramske literature treba još navesti i: dramu *Tri sestre*, komediju u četiri čina *Šumski duh*, dramsku studiju u jednom činu činu *Na glavnom drumu*, kao i dvije jednočinke *Medvjed* i *Prosidba*.

Društveni ambijent u kojemu je Čehov živio je snažna inspiracija za njegovo dramsko i ostalo književno stvaralaštvo. Polufeudalni sistem u Rusiji devetnaestog vijeka nije mogao izdržati nalete razvijenog kapitalizma. Kapitalizam kao ekonomski sistem od početka XVIII vijeka postaje dominantnim društvenim poretom u gotovo svim evropskim zemljama. Kao takav ima veliki uticaj i na rusko društvo. Pošto svaki novi društveni sistem zbog teorijskih određenja istorijskog diskontinuiteta raskida sa prošlošću stvaraju se ogromne socijalne posljedice. U takvom društvenom realitetu žive mnogi razočarani ljudi: i ljekari i trgovci, i sitni činovnici i oficiri, i penzioneri i umjetnici, i vlastelinčići i studenti. Svi egzistiraju u nekom polusnu i bunilu nesposobni i nemoćni da se prilagode novim društvenim zahtjevima. Ponovo u snovima doživljavaju već preživljeno ne shvatajući da je nepovratno prošlo. Suočavanje sa realnošću je suviše bolno. Za posledicu ima potpunu dezorijentisanost i apatičnost svijeta ruske provincije. Izlaz iz problema u koje se

zapalo traži se u bježanju od stvarnosti. Taj svijet odlikuje puno alkohola, suza, nezadovoljstva i boli. Ali ga odlikuje i puno groteske i nade. Takav svijet svakodnevice jednog urušavajućeg društva je predmet interesovanja dramskog rada Antona Pavloviča Čehova.

Predmet njegovog dramskog interesovanja su obični ljudi oko kojih se odvija mnoštvo životnih zavrzlama. Zapravo čitav život je mnoštvo malih drama međusobno isprepletenih. Svaki od njegovih junaka nosi u sebi neku nadu da može započeti novi i bitno drugačiji život. Opisujući svakodnevicu i smještajući svoje junake u nju Čehov je postigao objektivnost u tretiranju stvarnosti o kojoj je s posebnim ushićenjem govorio Maksim Gorki. Tako jedan od Čehovljevih biografa (V. Jermilov) ističe da je *Gorki otkrio suštinu Čehovljeve objektivnosti*, a da je vidio u tome *što Čehov izvodi. sve postupke, misli., osjećanja i karaktere svojih dobrih i loših junaka iz objektivne stvarnosti, iz samog života, iz okolnosti koje formiraju ljude*. Iz te objektivnosti rađala se ljepota i dubina misli njegovih junaka. Sam život je proizvodio i stvarao takve situacije. To je specifičnost teatarske metode kojom se Čehov služio i koju su isticali mnogi kazališni stvaraoci (Stanislavski, Nemirović-Dančenko). Specifičnu pozorišnu estetiku Antona Pavloviča Čehova tvore mali, obični ljudi, a ne heroji. Pomenutu estetiku konstituiše svakodnevni život u kojemu nema razlike između velikih i malih ličnosti, između glavnih i sporednih junaka. I pored životnih teškoća sa kojima se suočavaju njegovi junaci postižu unutrašnja pročišćenja

razumijevajući potrebu za novonastalim društvenim prilagođavanjima koja su neminovnost ističući *skrivenost ljepote u svakidašnjem*. Zbog toga dramska djela Antona Pavloviča Čehova pored tekstualnog dijela imaju i snažan podtekst koji neki autori nazivaju "podvodnim strujama" i čije razumijevanje pomaže spoznaji ljepote svakidašnjega.

Vrhunac Čehovljevog simbolizma i ljepotu svakidašnjeg tumačenja starih pitanja o istorijskom kraju i završetku pojedinih procesa susrećemo u drami *Višnjik*. (Treba napomenuti da se u nekim prevodima ovaj dramski tekst naslovljava *Višnjar*, dok u drugima susrećemo naziv *Višnjjev sad*). Osnovna tema kojom se Čehov bavi u ovoj drami je konačno propadanje plemićkog društva iz čega nastaju problemi prilagođavanja novim životnim zahtjevima i prelaska imanja u uspostavljeni svojinski okvir novog društvenog poretka. Kroz socijalni milje smrti višnjika daje se zapravo slika o duhovnom životu plemstva koji se odlikuje dubokom nepostojanošću i bespomoćnošću. Niko kao Čehov nije ušao tako duboko u psihu plemićkog staleža čija duša strada zbog jednog posebnog načina nepostojanja želje i volje, odnosno odsustva dubine ovih stanja. Ovakvo Čehovljevo promišljanje plemskog života je bilo u neku ruku proročansko jer se pokazalo da razlozi urušavanja onoga društvenog odnosa koji čini siže drame *Višnjik* nisu toliko ekonomske prirode, odnosno njegovog osiromašenja, već su mnogo više u sferi ideja.

Često se u teatrološkoj literaturi javljaju dileme - da li je *Višnjik* drama ili komedija, kako je i nazvao sam Čehov. Međutim, iako je takvo pitanje više u domenu krutog akademizma neophodno je ukazati na neka pojašnjenja koja daju za pravo i onima koji ovo djelo tretiraju dramom, kao i onima za koje je ono komedija. S jedne strane, najčešća ljudska drama ostaje drama koja nije dostižna, to jeste ostaje neizbježno komedija. Za stvari i situacije za koje nema ni lijeka ni pomoći, koje se bespovratno urušavaju, često se kaže da su istovremeno i smiješne i tužne. Niko u *Višnjiku* nije ni samo valjan, ni samo tužan, ni samo veseo. Niko nije posve u pravu, i svako nosi u sebi trag svoje ranije istine i postojanja. Svako ima svoju dramu, i oni stariji koji se vesele i koji neminovno fizički treba da odlaze sa ovoga svijeta, kao i oni mladi koji dolaze i koji su tužni. Svi mnogo govore, ali niko ne kazuje pravu stvar koja se mora tražiti u podtekstu.

S druge strane, u propadanju posljednjih plemićkih ostataka, u njihovim maštanjima o prohujaloj prošlosti Čehov nije vidio ništa ozbiljno. Potpuno otrgnuti od stvarnosti i od života koji ih okružuje njegovi likovi ne shvataju ni vrijeme ni prilike. Oni su, iako fizički prisutni egzistirali kao neka priviđenja i nestajali takoreći bez borbe, vodviljski lako. Njihova patnja i suze nemaju težinu, a njihove riječi djeluju prazno. Zbog toga je ta groteskna linija kod Čehova podvučena veoma snažno.

Specifičnosti Čehovljevog dramskog stvaralaštva su upravo locirane u *Višnjiku* u svoj svojoj punoći. Glavne ličnosti komada žive pod vlašću stvarnosti koja je usljed

njihove duhovne inferiornosti puno jača od ljudi. Oni se trzaju u sjenkama života i u njihovim dušama se rađa strah, ne od smrti, nego od života koji je strašniji i suroviji od svake stvarnosti. Užas života kao najstrašniji paradoks stvarnosti ispoljava se u sintezi međusobnih odnosa svih likova u *Višnjiku*. Pojedinačno oni nisu ni toliko zli, ni toliko loši, ali ukupnost odnosa života tih samostalno dobih ljudi je začuđujuće rđava. Zbog toga ovo dramsko djelo pokazuje sliku tihog gašenja života. Ali ispod površine nestajanja jednog života ima nade za neki novi i drugačiji život. To se iskazuje u *Višnjiku* kroz jednu tananu formu sa "velikom dozom smijeha" koju saopštava Anja, kćerka vlastelinke kada uzvikuje "Zbogom, stari živote!". I to je jedna od specifičnosti dramskog jezika Antona Pavloviča Čehova da ljude koji su posrnuli u životnom blatu i koji su moralno smiješni učini sposobnim da govore o budućem životu "crtajući" tu budućnost u najljepšim bojama i tonovima. Zbog toga su mnogi skloni da kažu da je Čehov našao izlaz iz haosa života. Radnja *Višnjika* nam pokazuje da istina i pesimizam nisu životne situacije u kojima se Čehov lako primiruje. Zapravo, ovaj autor se raduje moćnom i snažnom životnom toku u mijenjanju učmalosti i duhovne hipokrizije bilo kojeg društvenog realiteta.

Doc. dr Srđan Vukadinović